

UNIVERZITA KARLOVA

FAKULTA SOCIÁLNÍCH VĚD

Institut mezinárodních studií

Bakalářská práce

2018

Zuzana Novotná

UNIVERZITA KARLOVA

FAKULTA SOCIÁLNÍCH VĚD

Institut mezinárodních teritoriálních studií

Zuzana Novotná

**Neutralita humanitárních organizací
v ozbrojených konfliktech: Člověk v tísní na
východní Ukrajině**

Bakalářská práce

Praha 2018

Autorka práce: **Zuzana Novotná**

Vedoucí práce: **PhDr. Jan Šír, Ph.D.**

Rok obhajoby: 2018

Bibliografický záznam

NOVOTNÁ, Zuzana. Neutralita humanitárních organizací v ozbrojených konfliktech: Člověk v tísní na východní Ukrajině. Praha, 2018. 55 s. Bakalářská práce (Bc.) Univerzita Karlova, Fakulta sociálních věd, Institut mezinárodních studií. Katedra ruských a východoevropských studií. PhDr. Jan Šír, Ph.D.

Abstrakt

Tato bakalářská práce se zabývá principem neutrality humanitárních organizací v ozbrojených konfliktech. Cílem práce je na příkladě poskytování humanitární pomoci organizace Člověk v tísní na východní Ukrajině ukázat, jaké jsou limity a jaké jsou možnosti dodržování humanitárního principu neutrality. Kapitola věnovaná teorii humanitární pomoci a kapitola o špatné humanitární situaci na východní Ukrajině v důsledku ozbrojeného konfliktu tvoří základ pro případovou studii humanitární pomoci Člověka v tísní na obou stranách ozbrojeného konfliktu na východní Ukrajině. Časově je práce vymezena srpnem 2014, kdy organizace začala v Donbasu humanitární asistenci poskytovat, do konce roku 2016, V listopadu 2016 byla organizaci Člověk v tísní zakázána činnost na území „Doněcké lidové republiky“.

Princip neutrality Člověku v tísní umožnil pracovat na obou stranách konfliktu a pomoci co největšímu množství potřebných. Hlavní limit principu neutrality je neustálá snaha o neutrální reputaci. To se projevuje složitějším vyjednáváním a nutností balancování množství humanitární pomoci na všech stranách ozbrojeného konfliktu.

Abstract

This bachelor thesis deals with neutrality of humanitarian organisations in armed conflicts. The aim of the thesis is to show on a case study of Czech humanitarian organisation People in need in Eastern Ukraine what are the limits and what are the opportunities of the humanitarian principle of neutrality. Chapters about theory of humanitarian aid and humanitarian situation in Eastern Ukraine create a base for the

following case of People in need. People in need provide humanitarian relief in Eastern Ukraine since August 2014. Thanks to the principle of neutrality the organisation could have worked in both, the area under control of Ukrainian government and the area administrated by separatist's quasi-states in Eastern Ukraine. Time frame of the thesis is from summer 2014 to the end of 2016 when „Donetsk poeple's republic“ has not extended PiN's registration.

The case study shows that the main limit of the principle is trying to be seen as neutral. However thanks to fulfilling the principle of neutrality, the organisation can get to people who need the humanitarian aid the most.

Klíčová slova

humanitární pomoc, humanitární principy, neutralita, ozbrojený konflikt, Člověk v tísni, Ukrajina

Keywords

humanitarian aid, humanitarian principles, neutrality, armed conflict, Poeples in need, Ukraine

Rozsah práce: 69 229

Prohlášení

1. Prohlašuji, že jsem předkládanou práci zpracoval/a samostatně a použil/a jen uvedené prameny a literaturu.
2. Prohlašuji, že práce nebyla využita k získání jiného titulu.
3. Souhlasím s tím, aby práce byla zpřístupněna pro studijní a výzkumné účely.

V Praze dne ...

Zuzana Novotná

Poděkování

Na tomto místě bych ráda poděkovala PhDr. Janu Šírovi, Ph.D. za všechny věcné připomínky, cenné rady a obětovaný čas.

TEZE BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

Jméno:

Zuzana Novotná

E-mail:

99671660@fsv.cuni.cz

Studijní obor:

Mezinárodní teritoriální studia

Semestr a školní rok zahájení práce:

ZS 2017/18

Semestr a školní rok ukončení práce:

LS 2017/18

Vedoucí bakalářského semináře:

JUDr. Vladimír Handl, CSc

Vedoucí práce:

PhDr. Jan Šír, Ph.D.

Název práce:

Neutralita humanitárních organizací v ozbrojených konfliktech: Člověk v tísní na východní Ukrajině

Charakteristika tématu práce (max. 10 řádek)

Válka v Jugoslávii a genocida ve Rwandě na konci 20. století nastolily otázku, nakolik jsou humanitární principy v ozbrojených konfliktech aktuální a zda je vůbec možné usilovat o jejich dodržování. Nejkontroverznější je princip neutrality humanitární pomoci. Podle některých humanitárních organizací nelze oddělovat humanitární pomoc od politiky. Naopak Mezinárodní výbor Červeného kříže nadále trvá na tom, že humanitární pomoc by měla být striktně neutrální. Na příkladě organizace Člověk v tísní na východní Ukrajině se snažím ukázat, jaké jsou limity a možnosti principu neutrality v ozbrojených konfliktech.

Humanitární organizace Člověk v tísní se řídí principy humanitární pomoci, včetně principu neutrality. Organizace od roku 2014 poskytovala humanitární pomoc obětem války na východní Ukrajině a pracovala na území, které kontroluje vláda, i na území, které se nachází mimo kontrolu ukrajinské vlády.

Zdůvodnění úprav a změn tématu od zadání projektu do odevzdání práce (max. 10 řádek):

Od odevzdání projektu došlo ke specifikaci a zúžení tématu. Chronologický rámec práce byl omezen koncem roku 2016, kdy byla Člověku v tísní zakázána další činnost v „Doněcké lidové republice“.

Struktura práce (hlavní kapitoly obsahu):

- Úvod
- Humanitární pomoc: základní koncepty a pojmy
- Humanitární dopady ozbrojeného konfliktu na východní Ukrajině
- Humanitární pomoc Člověka v tísní na východní Ukrajině
- Závěr

Prameny a literatura (výběrová bibliografie, max. 30 hlavních titulů):

Andrew Wilson, *Ukraine Crisis: What it means for the West* (Yale: Yale University Press, 2014).

Jan Šír et al., *Ruská agrese proti Ukrajině* (Praha: Karolinum, 2017).

Veronika Bílková et al., eds., *Mezinárodní humanitární právo – vznik, vývoj a nové výzvy* (Praha: Univerzita Karlova v Praze, Právnická fakulta, 2015).

Jérémie Labbé „How do humanitarian principles support humanitarian effectiveness?“, *Humanitarian accountability report* (2015): 18-28, <https://www.chsalliance.org/files/files/CHSAlliance-Humanitarian-Accountability-Report-2015-Chapter-2.pdf>.

Ed Schenkenberg van Mierop, „Coming clean on neutrality and independence: The need to assess the application of humanitarian principles“, *International Review of the Red Cross* 97, č. 897/898 (2016): 295-318, https://www.icrc.org/en/download/file/19014/irc_97_1-2-12.pdf.

OHCHR, Report on the human rights situation in Ukraine. 17 August 2014 (Geneva: OHCHR, 29. srpna

2014), http://www.un.org.ua/images/stories/OHCHR_Ukraine_5th_report.pdf.

Šimon Pánek, *Aby dobro neškodilo* (Praha: Portál, 2015).

Webové stránky Člověka v tísni a Mezinárodního výboru Červeného kříže

Polostrukturované rozhovory s pracovníky Člověka v tísni

Podpis studenta a datum

Schváleno

Datum

Podpis

Vedoucí práce

Vedoucí bakalářského semináře

Garant oboru

Obsah

SEZNAM ZKRATEK.....	4
ÚVOD.....	5
1. HUMANITÁRNÍ POMOC: ZÁKLADNÍ KONCEPTY A POJMY.....	8
1. 1. HUMANITÁRNÍ POMOC	8
1. 1. 1. <i>Mezinárodní humanitární právo</i>	9
1. 1. 2. <i>Principy humanitární pomoci</i>	11
1. 2. HUMANITÁRNÍ ORGANIZACE	14
1. 2. 1. <i>Nevládní organizace</i>	14
1. 3. OZBROJENÝ KONFLIKT	15
1. 3. 1. <i>Mezinárodní ozbrojený konflikt</i>	16
1. 3. 2. <i>Vnitrostátní ozbrojený konflikt</i>	16
1. 3. 3. <i>Další typy ozbrojených konfliktů</i>	17
2. HUMANITÁRNÍ DOPADY OZBROJENÉHO KONFLIKTU NA VÝCHODNÍ UKRAJINĚ	19
1. 1. KONTEXT UDÁLOSTÍ.....	19
2. 2. OZBROJENÝ KONFLIKT V DONBASU	20
2. 2. 1. <i>Humanitární dopady konfliktu</i>	22
2. 2. 2. <i>Klasifikace ozbrojeného konfliktu</i>	26
3. HUMANITÁRNÍ POMOC ČLOVĚKA V TÍSNI NA VÝCHODNÍ UKRAJINĚ	28
3. 1. ČLOVĚK V TÍSNI	28
3. 2. HUMANITÁRNÍ POMOC ČLOVĚKA V TÍSNI BĚHEM VÁLKY NA VÝCHODNÍ UKRAJINĚ	29
ZÁVĚR	38
SUMMARY	40
POUŽITÁ LITERATURA	42
PRIMÁRNÍ ZDROJE	42
SEKUNDÁRNÍ ZDROJE	43
INTERNETOVÉ ZDROJE.....	45

Seznam zkratk

ČvT	Člověk v tísni
DVTV	internetová televize provozovaná mediálním domem Economia
„DLR“	„Doněcká lidová republika“
EU	Evropská unie
IDP	<i>internally displaced person</i> vnitřně vysídlená osoba
„LLR“	„Luhanská lidová republika“
NGO	<i>non-governmental organisation</i> nevládní organizace
NNO	nestátní/nevládní nezisková organizace
OBSE	Organizace pro bezpečnost a spolupráci v Evropě
OHCHR	<i>The United Nations Human Rights Office of the High Commissioner</i> Úřad Vysokého komisaře pro lidská práva OSN
OSN	Organizace spojených národů
PiN	<i>People in need</i> Člověk v tísni
UNHCR	<i>The United Nations High Commissioner for Refugees</i> Úřad vysokého komisaře OSN pro uprchlíky
UNICEF	<i>The United Nations Children's Fund</i> Dětský fond Organizace spojených národů
VVO	vnitřně vysídlená osoba

Úvod

Ve své bakalářské práci se zabývám principem neutrality humanitární pomoci. Cílem práce je na příkladě organizace Člověk v tísni na východní Ukrajině ukázat, jaké jsou možnosti a limity principu neutrality v ozbrojených konfliktech.

Organizace Člověk v tísni se hlásí k dodržování humanitárních principů a ctí i princip neutrality, proto poskytla humanitární pomoc na území pod kontrolou ukrajinské vlády i na území samozvaných republik v Doněcké a Luhanské oblasti, když tam po událostech na Majdanu a na Krymu vypukl ozbrojený konflikt. Organizace začala poskytovat na Donbasu humanitární pomoc od srpna 2014 a byla jednou z prvních organizací, která dokázala zareagovat na špatnou tamní humanitární situaci. Od léta 2014 Člověk v tísni na východní Ukrajině pomohl s nedostatkem potravin, poskytl materiální pomoc, pomohl opravit zničené domy nebo nabídl možnost psychosociální podpory. Časově je práce zasazena do období od srpna 2014 do konce roku 2016, kdy se „Doněcká lidová republika“ rozhodla Člověku v tísni neprodloužit akreditaci nutnou k působení na území, které kontroluje.

Humanitární principy (*humanita, nestrannost, neutralita a nezávislost*) jsou považovány za základ humanitární pomoci. Vychází ze Ženevských konvencí z roku 1949 a ze Základních principů Mezinárodního hnutí Červeného kříže a Červeného půlměsíce. Princip neutrality, podle kterého by se humanitární organizace „neměla nikdy účastnit nepřátelských akcí ani na sporech politického, rasového a ideologického rázu“¹, v posledních letech budí nejvíce otázek. Ke zpochybnění principu neutrality vedly události devadesátých let v Jugoslávii a Rwandě, kterým humanitární organizace jen přihlížely.

Liší se názory, zda humanitární pomoc skutečně lze od politiky oddělit a pokud je to vůbec za určitých okolností (jako v případě etnických čistek v Jugoslávii a genocidy ve Rwandě) morálně správné. Jsou hlasy, které říkají, že organizace by měly zaujmout politické stanovisko a využít humanitární pomoc k dosažení politických cílů. Naopak humanitární organizace, které ctí humanitární principy včetně neutrality, tvrdí, že humanitární pomoc je určena jen k pomoci lidem, kteří to v důsledku humanitární katastrofy potřebují a že i neutrální humanitární organizace může přispět k politickému řešení. Ty díky neutralitě komunikují se všemi stranami konfliktu a tak mezi nimi mohou zprostředkovat dialog. Nejvýznamnější obhájce neutrality je mezi humanitárními organizacemi Mezinárodní výbor

¹ „Neutrality“, IFRC, <http://www.ifrc.org/en/who-we-are/vision-and-mission/the-seven-fundamental-principles/neutralty/> (staženo 5. 5. 2018).

Červeného kříže, jehož Kodexem se řídí i Člověk v tísní.

Táto práce je interpretativní případovou studií, jak jí definuje Petr Drulák². V teoretické části se snažím vysvětlit pojmy, které jsou důležité pro následující příběh. Nejdůležitější je koncept principu neutrality. Pomocí metody abdukce příběh zodpoví výzkumnou otázku. Příběh, na kterém podle Druláka stojí výzkumná část interpretativní případové studie, je popis poskytování humanitární pomoci Člověka v tísní od léta 2014 do konce roku 2016 na východní Ukrajině. Hlavní použité metody pro sběr dat byly analýza primárních i sekundárních zdrojů a polostrukturovaný rozhovor s pracovníkem Člověka v tísní. Práce má kromě teritoriálních studií přesah i do studií bezpečnostních.

K první teoretické části práce byly využity jak zdroje (*Mezinárodní humanitární právo*³), které poskytly cenné definice, tak zdroje, které problematiku mezinárodního práva dále rozvedly a uvedly do souvislostí (*Mezinárodní humanitární právo: odpovědi na vaše otázky*⁴, *Mezinárodní humanitární právo – vznik, vývoj a nové výzvy*⁵). Definice humanitárních principů jsem v práci opřela především o webové stránky Červeného kříže, protože Člověk v tísní se hlásí k dodržování Kodexu mezinárodního Červeného kříže a tedy k principům tak, jak je vnímá Červený kříž. Při hlubší definici principu neutrality jsem vycházela především z odborných článků, kterých k tomuto tématu bylo napsáno bohaté množství. Články byly často jasně pro dodržování principu neutrality nebo naopak proti, proto bylo nutné nahlížet na jejich obsah kriticky.

Pro popsání kontextu ukrajinských události jsem vycházela hlavně z knihy *Ruská agrese proti Ukrajině*⁶, k informacím přímo o ozbrojeném konfliktu na východní Ukrajině jsem pak pro detailnější informace doplnila tento zdroj o tituly *Ukraine Crisis: What it means for the West*⁷, *Donbas and Crimea: Return at what price*⁸ a *The Conflict in Ukraine: What everyone needs to know*⁹. Každá z nich se vždy aspoň jednou kapitolou věnovala válce na východní Ukrajině. Informace o určitých událostech jsem také doplnila zprávami ze zpravodajství, především *BBC*. Humanitární dopady války jsou pak zpracovány hlavně ze

² Petr Drulák et al., eds., *Jak zkoumat politiku* (Praha: Portál, 2008), 54-63.

³ Jan Ondřej et al., eds., *Mezinárodní humanitární právo* (C. H. Beck: Praha, 2010).

⁴ *Mezinárodní humanitární právo: odpovědi na vaše otázky* (Mezinárodní výbor červeného kříže: Ženeva, 2008).

⁵ Veronika Bílková et al., eds., *Mezinárodní humanitární právo – vznik, vývoj a nové výzvy* (Praha: Univerzita Karlova v Praze, Právnická fakulta, 2015).

⁶ Jan Šír et al., eds., *Ruská agrese proti Ukrajině* (Praha: Karolinum, 2017).

⁷ Andrew Wilson, *Ukraine Crisis: What it means for the West* (Yale: Yale University Press, 2014).

⁸ Volodymyr Horbulin et al., eds., *Donbas and Crimea: Return at what price?* (Kyjev: National Institute for Strategic Studies, 2015).

⁹ Serhy Yekelchuk, *The Conflict in Ukraine: What everyone needs to know* (Oxford: Oxford University Press, 2015).

zpráv Úřadu pro Vysokého komisaře OSN pro lidská práva (OHCHR), kterých od počátku ozbrojeného konfliktu na východní Ukrajině do data, kdy je psána tato práce, vyšlo 21. Tyto zprávy velmi detailně a široce popisují humanitární situaci. Doplnila jsem je o informace z dalších zpráv mezinárodních organizací, především Úřadu Vysokého komisaře OSN pro uprchlíky (UNHCR), které poskytovaly podrobnější informace o určitých tématech, v tomto případě uprchlících. Ti představují jednu z nejvýraznějších humanitárních výzev na východní Ukrajině.

Informace k organizaci Člověk v tísni jsou brány hlavně z webových stránek a z knihy *Aby dobro neškodilo*¹⁰, ve které se na pár stranách Šimon Pánek vyjadřuje i k fungování a postupům organizace při poskytování humanitární pomoci. Výroční zprávy Člověka v tísni sice jednoduše shrnuly jaký druh pomoci a v jak velkém množství na východní Ukrajině organizace poskytla, společně s informacemi z webových stránek byly ale nedostatečné a strohé. Proto veliký přínos pro mojí práci představovaly tři rozhovory, které vedl Martin Veselovský s pracovníky Člověka v tísni pro DVTV¹¹²¹³, z poloviny roku 2014 a počátku roku 2015. Pro doplnění aktuálnějších informací jsem vedla polostrukturovaný rozhovor s dalším pracovníkem organizace.

První kapitola práce obsahuje teorii humanitární pomoci. Zabývá se mezinárodním humanitárním právem a humanitárními principy, především principem neutrality. Dále jsou popsány typy humanitárních organizací a definován ozbrojený konflikt. V další kapitole popisují kontext ukrajinských událostí, které vyvrcholily válkou na východě země. Válka na východní Ukrajině způsobila mnoho škod a mnoho lidí vyhnala ze svých domovů. Právě humanitárními dopady války se zabývá hlavní část této kapitoly. Ve třetí a zároveň hlavní kapitole mé práce je představena organizace Člověk v tísni. Na to navazuje hlavní část práce zabývající se humanitární asistencí Člověka v tísni na východní Ukrajině a principu neutrality v praxi. Závěr pak kromě shrnutí zjištění z předchozí kapitoly obsahuje odpověď na otázku, jaké jsou možnosti a limity humanitárních organizací v ozbrojených konfliktech.

¹⁰ Šimon Pánek, *Aby dobro neškodilo* (Praha: Portál, 2015).

¹¹ Šimon Pánek, interview vedl Martin Veselovský, *Pánek: Situace Ukrajiny je „Mission Impossible“*, DVTV, 21. srpna 2014.

¹² Tomáš Vlach, interview vedl Martin Veselovský, *Boje na východní Ukrajině: Svědectví z Doněcké oblasti*, DVTV, 28. ledna 2015.

¹³ Vladislav Vik, interview vedl Martin Veselovský, *Ukrajinský konflikt nejspíš zamrzne, říká pracovník ČvT*, DVTV, 24. února 2015.

1. Humanitární pomoc: základní koncepty a pojmy

Pro výzkum principu neutrality humanitárních organizací v ozbrojeném konfliktu je nutné nejprve si definovat důležité pojmy. V této kapitole zaměřím na to, co to je humanitární pomoc, jak vzniklo a co obsahuje mezinárodní humanitární právo a jaké jsou humanitární principy, především princip neutrality. Dále v této kapitole definuji pojem ozbrojený konflikt a představím humanitární organizace.

1. 1. Humanitární pomoc

Existuje několik definic humanitární pomoci, podle Evropské komise je humanitární pomoc „poskytnutí život-zachraňující pomoc těm, kteří to potřebují, bez rozdílů“.¹⁴ Mezinárodní soudní tribunál nabízí definici humanitární pomoci v kontextu ozbrojeného konfliktu jako „poskytnutí potravin, oděvů, lékařské péče a další humanitární asistence a nezahrnuje poskytování zbraní, zbrojních systémů, střeliva nebo jiného vojenského vybavení, vozidel nebo materiálů, které mohou být zneužity k vážnému ublížení na zdraví nebo smrti“.¹⁵ Člověk v tísní vnímá humanitární pomoc jako „rychlou intervenci s cílem zachránit lidské životy, zmírnit útrapy obyvatel a pomoci obětem katastrof opět se postavit na vlastní nohy. Humanitární pomoc reaguje na momentální krizi. Zpravidla je poskytována jen po dobu, dokud postižená oblast není schopna začít fungovat samostatně“.¹⁶ Všechny tři uvedené definice se shodují v tom, že humanitární pomoc je rychlá a dočasná pomoc těm, kteří to v důsledku humanitární katastrofy potřebují. Právo na humanitární pomoc a ochrana humanitárních pracovníků vychází z mezinárodního humanitárního práva.

Organizace poskytující humanitární pomoc se často věnují i rozvojové spolupráci. Hlavní rozdíl mezi rozvojovou a humanitární pomocí spočívá v jejich účelu - u humanitární pomoci jde hlavně o bezprostřední dočasnou reakci na danou situaci, která má ulevit zasaženým obětem. Cíl rozvojové pomoci je dlouhodobé a udržitelné zlepšení sociálních a ekonomických podmínek života.¹⁷

¹⁴ „International Humanitarian Law“, European Commission, http://ec.europa.eu/echo/what/humanitarian-aid/international-humanitarian-law_en (staženo 21. 3. 2018).

¹⁵ „Humanitarian assistance: towards a right of access to victims of natural disasters“, ICRC (31. prosince 2018) <https://www.icrc.org/eng/resources/documents/article/other/57jpd.htm> (staženo 7. 4. 2018).

¹⁶ „Humanitární pomoc“, Člověk v tísní, <https://www.clovekvtsni.cz/co-delame/humanitarni-a-rozvojova-pomoc/humanitarni-pomoc> (staženo 8. 4. 2018).

¹⁷ Veronika Divišová et al., eds., *Novinář, rozvojová spolupráce a humanitární pomoc* (Praha: Člověk v tísní, 2007), 7, http://www.rozvojovka.cz/download/docs/184_studentska-skripta.pdf (staženo 11. 4. 2018).

1. 1. 1. Mezinárodní humanitární právo

Mezinárodní humanitární právo je součástí mezinárodního veřejného práva. Podle Mezinárodního výboru Červeného kříže „*reguluje ozbrojené konflikty s cílem je maximálně humanizovat. Mezinárodní humanitární právo je souborem norem mezinárodního práva upravujících způsob vedení ozbrojených konfliktů za účelem zmírnění lidského utrpení způsobeného ozbrojeným konfliktem a poskytnutí ochrany vybraným skupinám osob v době ozbrojeného konfliktu, a to především těm, které se přímo neúčastní boje nebo z něj byly vyřazeny (v důsledku nemoci, zranění či zajetí)*“.¹⁸

Mezinárodní humanitární právo (někdy také označováno širším pojmem *právo ozbrojených konfliktů* nebo *válečné právo*) je mnohem starší než některé jiné části mezinárodního práva, protože regulace válek je mezinárodním tématem už více než století. Vývoj v jednotlivých oblastech humanitárního práva obvykle reagoval na rostoucí potřebu humanitární pomoci v důsledku vzniku nových typů konfliktů, nových společenských problémů nebo nových zbraní. Jednotlivé části humanitárního práva se vyvíjely paralelně, proto se často překrývaly a musely se kodifikovat.¹⁹ Základ mezinárodního humanitárního práva tvoří Ženevské konvence z roku 1949 a dva Dodatkové protokoly z roku 1977. Stranami mezinárodních smluv (včetně Ženevských konvencí a Dodatkových protokolů) mohou být jen státy. Mezinárodní humanitární právo se vztahuje na všechny strany ozbrojeného konfliktu.

Ženevské právo

Mezinárodní humanitární právo se zakládá na dvou hlavních složkách. První z nich, tzv. *ženevské právo (vlastní humanitární právo)* je určeno na ochranu osob, které se boje aktivně neúčastní, hlavně civilistů a osob z boje vyřazených.²⁰

V roce 1864 na základě iniciativy pěti zakladatelů Mezinárodního výboru Červeného kříže²¹ byla v Ženevě uspořádána první konference, jejíž výsledkem byla první Ženevská úmluva o zlepšení osudu raněných a nemocných příslušníků ozbrojených sil v poli. Druhá Ženevská úmluva pojednává o zlepšení osudu raněných, nemocných a trosečníků ozbrojených sil na moři. Třetí Ženevská úmluva z roku 1929 obsahuje právní normy pro zacházení

¹⁸ „Šíření mezinárodního humanitárního práva“, Český červený kříž, <http://www.cervenykruz.eu/cz/mhp.aspx> (staženo 7. 4. 2018).

¹⁹ Jan Ondřej et al., eds., *Mezinárodní humanitární právo*, 1.

²⁰ *Mezinárodní humanitární právo: odpovědi na vaše otázky* (Mezinárodní výbor červeného kříže: Ženeva, 2008), 3-4.

²¹ Mezinárodní výbor Červeného kříže byl založen v roce 1863.

s válečnými zajatci. V roce 1949 byla na konferenci v Ženevě k těmto třem úmluvám přidána čtvrtá *o ochraně civilních osob za války*. Čtvrtá úmluva byla reakcí na druhou světovou válku, při které byly počty civilních obětí bezprecedentně vysoké. Byla to také první z úmluv, která se civilisty zabývala.

Čtyři Ženevské konvence byly přijaty v srpnu 1949 a jsou jedna z nejvíce ratifikovaných mezinárodních smluv. Článek 3 Ženevských konvencí se také poprvé zabýval vnitrostátním konfliktem.²² V roce 1977 se k Ženevským konvencím přidaly dva Dodatkové protokoly pojednávající *o ochraně obětí ozbrojených konfliktů*. Protokol I pojednává o ochraně obětí mezinárodního konfliktu a Protokol II o ochraně obětí ve vnitrostátním konfliktu.²³ Protože Protokol I obsahuje normy ženevského i haagského práva, došlo poprvé ke sblížení těchto právních systémů, které se dosud vytvářely nezávisle na sobě.²⁴ V roce 2005 byl přidán další Dodatkový protokol (III) k Ženevským úmluvám *o dalším rozpoznávacím znaku*.²⁵

V práci je zmiňován společný Článek 3 Ženevských konvencí, proto bych jeho obsahu chtěla věnovat následující odstavec. Společné ustanovení článku 3 Ženevských konvencí (někdy nazývané Miniaturní úmluva) tvoří právní základ pro aktivity humanitárních organizací a vztahuje se na všechny vnitrostátní ozbrojené konflikty, obsahuje „základní humanitární zásady a garantuje minimální standard lidského zacházení s chráněnými osobami v rámci občanských válek“.²⁶ Článek nařizuje všem stranám nemezinárodního konfliktu, že s osobami, které se nezúčastní nebo se již nezúčastní nepřátelských akcí, se musí zacházet lidsky a bez jakékoli diskriminace. Je zakázáno provádět útoky na život a zdraví, útoky proti důstojnosti, braní rukojmí a provést odsouzení a vykonání popravky bez rozsudku řádného soudu. Další část Společného článku 3 nařizuje sebrání a ošetření raněných a nemocných. Zároveň je v Článku zmíněno, že nestranná humanitární organizace může své služby nabídnout stranám ozbrojeného konfliktu.²⁷

Haagské právo

Druhá část mezinárodního humanitárního práva je tzv. *haagské právo (vlastní válečné*

²² Veronika Bílková et al., eds., *Mezinárodní humanitární právo – vznik, vývoj a nové výzvy* (Praha: Univerzita Karlova v Praze, Právnická fakulta, 2015), 14.

²³ „Mezinárodní humanitární právo: odpovědi na vaše otázky“, 10-11.

²⁴ Bílková et al., eds., „Mezinárodní humanitární právo – vznik, vývoj a nové výzvy“, 14.

²⁵ „Mezinárodní humanitární právo: odpovědi na vaše otázky“, 10-11

²⁶ Ondřej et al., eds., „Mezinárodní humanitární právo“, 356.

právo). To „omezuje způsoby a prostředky vedení ozbrojeného konfliktu“.²⁸

Za počátek haagského právního systému se považuje tzv. *Lieberův kodex*, soubor obyčejových pravidel pro vedení války. Kodex vypracoval právník Francis Lieber a vznikl pro potřeby Unie v americké Občanské válce. V roce 1863 ho podepsal tehdejší americký prezident Lincoln.²⁹ Haagské úmluvy z roku 1899 *o zákonech a obyčejích pozemní války* a další haagské úmluvy z roku 1907 tvoří základ haagského práva. Další dokument rozšiřující haagské právo byl Ženevský protokol podepsaný v roce 1925 jako reakce na první světovou válku. Protokol zakazuje užívání dusivých, otravných a podobných plynů a bakteriologických zbraní ve válce. Byl později doplněn úmluvami z let 1972 (*o zákazu vývoje, výroby a skladování bakteriologických a toxinových zbraní a o jejich likvidaci*) a 1993 (*o zákazu používání, skladování, výroby a přesunu protipěchotních min a jejich likvidaci*). Do haagského systému se řadí i Haagská konvence na *ochranu kulturních statků za ozbrojeného konfliktu* (1954) a úmluva z roku 1980 *o zákazu nebo omezení používání určitých druhů konvenčních zbraní, které mohou způsobit nadměrné utrpení*.³⁰

1. 1. 2. Principy humanitární pomoci

Z mezinárodního humanitárního práva a ze Základních principů Červeného kříže a Červeného půlměsíce³¹ vychází čtyři hlavní principy poskytování humanitární pomoci (*humanita, nestrannost, neutralita a nezávislost*). Humanitární principy představují (podle organizací, které se hlásí k jejich dodržování) etický kompas pro humanitární pracovníky ve složitém prostředí. Cílem dodržování humanitárních principů je záruka bezpečného přístupu humanitárních pracovníků k těm, kteří humanitární pomoc nejvíce potřebují.³²³³ Všechny členské státy Evropské unie včetně České republiky se k dodržování těchto principů zavázaly

²⁷ „Article 3“, International Committee of the Red Cross, <https://ihl-databases.icrc.org/applic/ihl/ihl.nsf/Article.xsp?action=openDocument&documentId=A4E145A2A7A68875C12563CD0051B9AE> (staženo 11. 4. 2018).

²⁸ Bílková et al., eds., „Mezinárodní humanitární právo – vznik, vývoj a nové výzvy“, 11.

²⁹ Ibid.

³⁰ Ibid., 14-15.

³¹ Základní principy Mezinárodního hnutí Červeného kříže a Červeného půlměsíce byly vyhlášeny na XX. Mezinárodní konferenci Červeného kříže v roce 1965 ve Vídni, reflektují hodnoty Červeného kříže a představují zároveň zásady i pravidla, ke kterým se organizace zavazuje za všech okolností. Kromě čtyř zmíněných principů je tvoří další tři (někdy označované jako organické pro Červený kříž) a to: *dobrovolnost, jednota a světovost*., Marek Jukl, „Základní principy ČK&ČP“, *Noviny Červeného kříže* (2011), http://www.cervenyrkruz.eu/cz/principy/Zakladni_principy_CK.pdf (staženo 18. 4. 2018).

³² What are Humanitarian Principles, *OCHA on Message* (únor 2017): 1-2, http://www.unocha.org/sites/dms/Documents/OOM-humanitarianprinciples_eng_June12.pdf (staženo 18. 4. 2018), 2.

³³ Jérémie Labbé „How do humanitarian principles support humanitarian effectiveness?“, *Humanitarian accountability report* (2015): 18-28, <https://www.chsalliance.org/files/files/CHSAlliance-Humanitarian-Accountability-Report-2015-Chapter-2.pdf> (staženo 18. 4. 2018), 18.

ratifikací Ženevských konvencí.³⁴

Princip *humanity* říká, že humanitární pomoc chrání lidské zdraví, život a úctu. Má být poskytnuta každému, kdo trpí. Zároveň tento princip podporuje vzájemné porozumění, spolupráci, přátelství a trvalý mír ve společnosti. Princip *humanity* vystihuje smysl humanitární pomoci – ta je určena k prevenci nebo zmírnění lidského utrpení.³⁵ Princip *neutrality* zaručuje distribuci humanitární pomoci bez diskriminace a pouze na základě potřeby, kdy jedinou prioritou mají ty nejakutnější případy. Jakékoli rozdíly na základě národnosti, pohlaví, rasy, víry, společenské třídy nebo politických názorů jsou nepřijatelné.³⁶ Podle principu *nezávislosti* je humanitární pomoc nezávislá na přání vlád a jiných vnějších aktérů, veřejném mínění, názorech jiných humanitárních organizací, tlaku médií nebo donorů. Její rozhodnutí jsou autonomní na politických, ekonomických nebo vojenských zájmech.³⁷

Princip neutrality

Princip neutrality vyjadřuje, že humanitární organizace (a její pracovníci) se nehlásí k žádné ze stran konfliktu a nijak se neangažují v politických, radikálních, náboženských nebo ideologických sporech.³⁸ Tento princip je kontroverzní. Jeho kritici mu vyčítají, že staví všechny strany konfliktu na stejnou úroveň a tak se humanitární organizace, které se principem řídí, vzdávají možnosti dosáhnout politického řešení.³⁹ Obhájcí neutrality naopak namítají, že humanitární principy nejsou určeny k transformaci společnosti.⁴⁰ Neutralita zajišťuje přístup ke všem obětem konfliktu. Pokud by jedna oběť měla větší cenu než jiná, byl by porušen nejdůležitější princip *humanity*.⁴¹

Dodržování principu neutrality pro humanitární organizace představuje množství komplikací. Vyjednávání se všemi stranami je složité a vyžaduje konstantní úsilí.⁴² Navíc

³⁴ „International Humanitarian Law“, European Commission, http://ec.europa.eu/echo/what/humanitarian-aid/international-humanitarian-law_en (staženo 21. 3. 2018).

³⁵ „Humanity“, IFRC, <http://www.ifrc.org/en/who-we-are/vision-and-mission/the-seven-fundamental-principles/humanity/> (staženo 18. 4. 2018).

³⁶ „Impartiality“, IFRC, <http://www.ifrc.org/en/who-we-are/vision-and-mission/the-seven-fundamental-principles/impartiality/> (staženo 18. 4. 2018).

³⁷ Marek Jukl, „Základní principy ČK&ČP IV. - Princip nezávislosti“, *Noviny Červeného kříže 18*, č. 2 (2011), http://www.cervenykruz.eu/cz/principy/Zakladni_principy_CK.pdf (staženo 18. 4. 2018).

³⁸ „Neutrality“, IFRC, <http://www.ifrc.org/en/who-we-are/vision-and-mission/the-seven-fundamental-principles/neutrality/> (staženo 18. 4. 2018).

³⁹ Jérémie Labbé a Pascal Daudin, „Applying the humanitarian principles: Reflecting on the experience of the International Committee of the Red Cross“, *International Review of the Red Cross* 97, č. 897/898 (2016): 183-210, <http://blogs.icrc.org/new-delhi/wp-content/uploads/sites/93/2016/05/Applying-the-Humanitarian-Principles-Reflecting-on-the-Experience-of-the-ICRC.pdf> (staženo 7. 5. 2018), 190.

⁴⁰ *Ibid.*, 209.

⁴¹ *Ibid.*, 190.

⁴² Labbé „How do humanitarian principles support humanitarian effectiveness?“, 26.

nestačí, že organizace princip neutrality dodržuje, musí tak být i vnímána.⁴³ Proto se musí snažit o transparentnost, konzistentnost, kvalitní komunikaci a přizpůsobovat se složitému kontextu. V rámci zachování neutrální pověsti, musí někdy humanitární organizace podřídit neutralitě jiný princip. Například pokud na jedné straně konfliktu je nutné postavit nemocnici, musí organizace množství pomoci balancovat a i na druhé straně konfliktu zintenzivnit pomoc. Tedy aby organizace v budoucnosti stále byla vnímána jako neutrální, musí podřídit princip nestrannosti principu neutrality (poskytne větší množství pomoci i na druhé straně i v případě, že to není nejnütnější).⁴⁴ Díky tomu, že je organizace stále nazírána jako neutrální, si zachová dobré vztahy a může dál poskytovat humanitární pomoc na obou stranách. To jí umožní dál pomoci co největšímu množství obětí. Je tedy nutné stále myslet na to, že aktuální chování organizaci vytváří podmínky pro její budoucí práci.⁴⁵

Princip neutrality dodává humanitární organizaci na důvěryhodnosti.⁴⁶ Její zásluhou má pak organizace snazší přístup do krizových oblastí, je dobře přijímána vládou i místní komunitou. Najímání externích pracovníků pak nejen, že podpoří neutralitu organizace, ale zároveň ti mají nejlepší informace o tom, jaká pomoc a kde je potřeba. Neutralita neznamená, že humanitární organizace nemůže spolupracovat se stranami konfliktu, naopak, neutralita to umožňuje. Může se stát, že si to druhá strana vyloží špatně, proto je nutné transparentně komunikovat se všemi stranami. Vést dialog je ale možné, právě když je organizace jasně neutrální a používá u všech stran potřebnou důvěru.⁴⁷ Princip neutrality také může pomoci mezi stranami konfliktu zprostředkovat dialog⁴⁸ a důvěryhodná neutrální humanitární organizace může pomoci etablovat se dalším humanitárním organizacím. To, že organizace objektivně informuje o situaci, neznamená, že je princip neutrality porušován. Musí ale myslet na to, jak to ovlivní její reputaci.⁴⁹ V neposlední řadě důvěra v neutralitu organizace chrání její pracovníky. V důsledku neutralita umožňuje naplnění principu humanity a

⁴³ Ed Schenkenberg van Mierop, „Coming clean on neutrality and independence: The need to assess the application of humanitarian principles“, *International Review of the Red Cross* 97, č. 897/898 (2016): 295-318, https://www.icrc.org/en/download/file/19014/irc_97_1-2-12.pdf (staženo 4. 5. 2018), 298.

⁴⁴ Ibid., 306.

⁴⁵ Labbé a Daudin, „Applying the humanitarian principles: Reflecting on the experience of the International Committee of the Red Cross“, 194.

⁴⁶ Ingrid Macdonald, Angela Valenza, *Tools for the job: supporting principles humanitarian action* (Oslo: NRC, 2012), <https://www.nrc.no/globalassets/pdf/reports/tools-for-the-job---supporting-principled-humanitarian-action.pdf> (staženo 7. 5 2018), 9.

⁴⁷ Labbé „How do humanitarian principles support humanitarian effectiveness?“, 26.

⁴⁸ Torris Jaeger, „Humanitarian and Military Action in Armed Conflict – Side by Side, not Hand in Hand, *Nordic Journal of International Law* č. 78, 4 (2009): 567-579, www.ebschohost.com (staženo 7. 5: 2018), 567.

⁴⁹ van Mierop, „Coming clean on neutrality and independence: The need to assess the application of humanitarian principles“, 303.

efektivní humanitární pomoc pro ty, kteří to nejvíce potřebují.⁵⁰

Principy humanitární pomoci nestojí samostatně, ale jsou na sobě vzájemně závislé a mají jistou hierarchii.⁵¹ Princip humanity definuje podstatu pomoci a je vnímán jako ten nejdůležitější. Společně s principem nestrannosti jsou někdy označovány za ústřední principy, které definují podstatu činnosti humanitární pomoci.⁵² Principy neutrality a nezávislosti jsou pak někdy nazývané odvozené principy, společně zajišťují důvěryhodnost humanitární organizace a umožňují realizaci dalších principů.⁵³ Humanitární principy nepředstavují přesný návod, jak se v ozbrojených konfliktech chovat, ale pouze určité vodítko. Ozbrojené konflikty představují složité komplexní prostředí a humanitární pomoc je plná složitých rozhodnutí a dilemat. Humanitární organizace musí vždy dobře zvážit, jak se v kontextu dané situace zachovají a proto jak bylo zmíněno výše, se někdy jeden princip musí podřídit jinému. V důsledku je vždy cílem dostat hlavně principu humanity.

1. 2. Humanitární organizace

Humanitární pomoc zajišťují humanitární organizace a ty se dají rozlišovat různými způsoby. Základní ze způsobů dělení je podle vztahu k vládě. V dnešní době mezi humanitárními organizacemi převládají *nevládní* organizace (NNO), kterou je právě i Člověk v tísni. Nevládní organizace jsou soukromé, neziskové a nezávislé na vládě. Existují také organizace *vládní* a *mezivládní* (někdy také jen *mezinárodní*) humanitární organizace. Ty jsou zřízeny vládou nebo prostřednictvím multilaterální smlouvy, která obsahuje kromě společných cílů organizace i práva a povinnosti členů.⁵⁴

1. 2. 1. Nevládní organizace

Humanitární pomoc se vyvíjí od poloviny 19. století, zásadní mezník bylo založení Červeného kříže v roce 1863. Od poloviny 20. století vznikalo stále více nevládních organizací, ať už jako reakce na druhou světovou válku, dekolonizaci nebo studentské nepokoje v 60. letech. V současnosti tvoří NNO většinu humanitárních organizací a jejich vliv

⁵⁰ Labbé „How do humanitarian principles support humanitarian effectiveness?“, 27.

⁵¹ Jean Picet, „The fundamental Principles of the Red Cross: A commentary“, ICRC (1. ledna 1979), <https://www.icrc.org/eng/resources/documents/misc/fundamental-principles-commentary-010179.htm> (staženo 7. 5. 2018).

⁵² „O základních principech Červeného kříže a Červeného půlměsíce“, CČK, <http://www.cervenykriz.eu/cz/cojsouprincipy.aspx> (staženo 18. 4. 2018).

⁵³ Ibid.

⁵⁴ „The ICRC’s status: in a class of its own“, ICRC, <https://www.icrc.org/eng/resources/documents/misc/5w9fjy.htm> (staženo 13. 4. 2018).

na humanitární pomoc stále roste.⁵⁵ Jelikož i Člověk v tísní spadá do této kategorie, bude se jimi zabývat tato podkapitola.

NNO nemají přesnou definici v mezinárodním právu a vztahuje se na ně pouze legislativa státu, kde byly založeny. Jsou neziskové a je možné je dále dělit podle různých kritérií. Jérémie Labbé z Mezinárodního výboru Červeného kříže například nabízí dělení podle činností, kterým se věnují. Menšinu mezi humanitárními nevládními organizacemi tvoří *jedno-mandátové* organizace, které se orientují čistě na poskytování humanitární asistence. Mnohem více je *multi-mandátových* organizací. Ty se kromě humanitární pomoci angažují například v rozvoji, bojují za sociální spravedlnost nebo lidská práva.⁵⁶

Často se humanitárních organizace dělí do čtyř kategorií podle cílů a míry úcty k principům. První kategorií tvoří *dunantistické* organizace, které nesou název po zakladateli Mezinárodního výboru Červeného kříže Henrim Dunantovi. Ty vnímají humanitární pomoc jako pevně vymezenou principy. Fungují mimo veškeré státní zájmy, zaměřují se na krátkodobé výsledky a nevnímají humanitární principy jako nástroj pro transformaci společnosti. Další kategorií jsou *wilsonovské* organizace pojmenované podle amerického prezidenta Woodrow Wilsona. Tyto organizace se k humanitárním principům staví pragmaticky. Když uznají, že pro dlouhodobé výsledky je to vhodné a výhodné, nezdráhají se spojit s jednou ze stran ozbrojeného konfliktu.⁵⁷ Třetí skupinu tvoří *solidární* organizace, které spojují humanitární aktivitu s dalšími cíli (například advokacie lidských práv nebo transformace společnosti). Přímo v poskytování humanitární pomoci se snaží být nestranné a neutrální. Jestli je takto organizace i vnímána je ale zpochybnitelné.⁵⁸ Posledním typem jsou organizace *založené na víře* řídicí se náboženskými hodnotami. Všechny tyto skupiny se mohou protínat a málokdy jde jednoznačně určit, kam humanitární organizace spadá.

1. 3. Ozbrojený konflikt

Pojem ozbrojený konflikt se začal používat až v polovině 20. století, kdy doplnil a v některých případech nahradil pojem válka. *Ozbrojený konflikt* nevyžaduje určitou intenzitu bojů, ani účast více států a nepředpokládá formální vyhlášení.⁵⁹ Podle definice z roku 1995 je ozbrojený konflikt „*uchýlení se k ozbrojené síle mezi státy, nebo děletrvající ozbrojené násilí*

⁵⁵ Philippe Ryfman, „Non-governmental organizations: an indispensable player of humanitarian aid“, *IRRC* 89, č. 865 (březen 2007): 21-45, <https://www.icrc.org/en/download/file/20124/irrc-865-2.pdf> (staženo 16. 4. 2018).

⁵⁶ Labbé „How do humanitarian principles support humanitarian effectiveness?“, 21.

⁵⁷ *Ibid.*, 22.

⁵⁸ Peter Walker a Daniel G. Maxwell, *Shaping the Humanitarian World* (Taylor & Francis: Londýn, 2008), 122.

⁵⁹ Ondřej et al., eds., „Mezinárodní humanitární právo“, 39.

mezi vládni autoritou a organizovanými ozbrojenými skupinami či mezi takovými skupinami uvnitř jednoho státu“.⁶⁰ Ozbrojený konflikt uvádí v činnost mezinárodní humanitární právo a není podmínkou, zda strany konfliktu existenci konfliktu připouští nebo ne.

Ozbrojený konflikt se rozlišuje mnoha způsoby, pro mezinárodní právo je primární rozlišení mezi konfliktem vnitrostátním a mezinárodním. Dělení může být podle teritoriality konfliktu: *vnitrostátní konflikt* probíhá pouze na území jednoho státu, *mezinárodní konflikt* na území dvou a více států; nebo na základě stran angažujících se v daném ozbrojeném konfliktu. Vnitrostátní konflikt je pak konflikt, ve kterém minimálně jednu stranu tvoří nestátní povstalecká skupina, v mezinárodním ozbrojeném konfliktu tvoří strany státy.⁶¹ Pro mezinárodní humanitární právo je oddělení konfliktů důležité, protože se na každý z nich aplikují jiné právní normy.

1. 3. 1. Mezinárodní ozbrojený konflikt

Mezinárodní ozbrojený konflikt je právně ošetřen všemi čtyřmi Ženevskými konvencemi z roku 1949 a Dodatkovým protokolem I.⁶² Jako mezinárodní můžou být označeny *mezistátní konflikty*. Tedy takové, které probíhají mezi dvěma a více státy nebo skupinou států, která je sloučena do mezinárodní organizace (např. NATO). Od roku 1977 zásluhou Protokolu I jsou i *boje za národní osvobození* mezinárodní konflikty.

Mezistátní konflikty se dále dělí na dva typy; *vyhlášenou válku* a *faktický ozbrojený konflikt*. U faktického ozbrojeného konfliktu rozhoduje o jeho přítomnosti objektivní stav (nasazení ozbrojených sil státy). Nezáleží na tom, zda stran připustí existenci konfliktu. Pod faktický ozbrojený konflikt spadá i *okupace* a to i v případě, že nedojde k vojenskému odporu. Kritérium pro stav okupace je překročení mezinárodně uznané hranice a teritoriální expanze státu.⁶³

1. 3. 2. Vnitrostátní ozbrojený konflikt

Vnitrostátní (také *nemezinárodní*) konflikt je regulován pouze článkem 3 Ženevských konvencí a při větší intenzitě bojů Dodatkovým protokolem II. V minulosti byly vnitrostátní konflikty označovány pojmem „občanská válka“. Mezinárodním humanitární právo pokrývá vnitrostátní konflikty méně než mezinárodní kvůli principu státní suverenity a pokud jsou

⁶⁰ „A resort to armed force between States or protracted armed violence between governmental authorities and organised armed groups or between such groups within a State“, ICTY, Prosecutor v. Duško Tadić, 2. října 1995, případ č. IT-94-1-AR72, par. 70 podle Ibid., 39.

⁶¹ Ondřej et al., eds., „Mezinárodní humanitární právo“, 40.

⁶² „Mezinárodní humanitární právo: odpovědi na vaše otázky“, 16-17.

střety malé intenzity, reguluje je pouze národní právo a systém ochrany lidských práv.

Podle uznávané definice vnitrostátní ozbrojený konflikt vykazuje současně tři vlastnosti: *intenzitu* bojů, *dlouhodobost* a *organizovanost* stran. Intenzita bojů znamená „otevřené boje kolektivního charakteru, které si vynucují nasazení armády nebo podobné síly (...) a má nezanedbatelný počet obětí“⁶⁴. Dlouhodobost je na definování náročnější. Záleží hlavně na okolnostech konfliktu a jeho efektu. Aby bylo možné konflikt označit za organizovaný, strany konfliktu musí disponovat ozbrojenou silou s vnitřní disciplínou a odpovědným vedením.⁶⁵

U vnitrostátního konfliktu dochází k dalšímu dělení podle přítomných *bojových stran*, *intenzity* a *právního režimu*. Bojové strany mohou být *vertikální* (stát a minimálně jedna nestátní skupina) nebo *horizontální* (dvě a více nestátních skupin). Vnitrostátní konflikt je *nižší* nebo *vyšší* (nestátní skupina kontroluje určité území státu) intenzity. Dělení podle právního režimu záleží zároveň na intenzitě i vztahu stran konfliktu. Pro horizontální i vertikální konflikty s nižší intenzitou se uplatňuje pouze článek 3 Ženevských konvencí. Vertikální konflikty s vyšší intenzitou reguluje kromě článku 3 i Dodatečný protokol II.⁶⁶

Mezi vnitrostátní konflikty se řadí také dva typy tzv. *nových konfliktů*. *Identitární* konflikty jsou konflikty, kdy se určitá ozbrojená skupina, kterou spojuje společná identita (např. náboženství, národnost) snaží o vysídlení, v krajním případě vyhlazení, „nepřítele“. *Anarchické* konflikty vznikly jako reakce na studenou válku. V takovém konfliktu mezi sebou bojují ozbrojené skupiny, které se v důsledku kolapsu státní struktury, snaží uchopit moc.⁶⁷ Hlavní obětí bývají civilisté, a proto se humanitární právo na takové konflikty vztahuje. Protože chybí disciplína, bývají ozbrojování civilisté a často se tyto typy konfliktů vyznačují obrovskou brutalitou a chaotickým prostředím, právní normy se aplikují složitě.

1. 3. 3. Další typy ozbrojených konfliktů

Společně se společenským vývojem dochází ke vzniku ozbrojených konfliktů, které nespadají plně do kategorie ani mezinárodního ani vnitrostátního konfliktu. Konflikt se také v průběhu času vyvíjí a jeho charakteristika se může změnit. Mezi složitěji zařaditelné konflikty patří např. *zmezinárodnělé* ozbrojené konflikty, konflikty *při rozpadu státu* či

⁶³ Ondřej et al., eds., „Mezinárodní humanitární právo“, 42-48.

⁶⁴ Robert Kolb, *Ius in bello: Le droit international des conflits armés* (Brusel: Bruylant, 2003), 81. podle Ibid., 49.

⁶⁵ Ondřej et al., eds., „Mezinárodní humanitární právo“, 49.

⁶⁶ Ibid., 50.

⁶⁷ „Mezinárodní humanitární právo: odpovědi na vaše otázky“, 18-19.

*odtržení částí státního území, konflikty s cizí intervencí nebo konflikty za účasti OSN.*⁶⁸

V posledních letech společně s internetovým připojením a volným kybernetickým prostorem je stále těžší konflikty zasadit do existujících kategorií.

⁶⁸ Ondřej et al., eds., „Mezinárodní humanitární právo“, 50-54.

2. Humanitární dopady ozbrojeného konfliktu na východní Ukrajině

Nepokoje na východní Ukrajině začaly v únoru 2014 a za ozbrojený konflikt byly označovány od konce dubna 2014⁶⁹. Válka kromě velikého množství obětí a zraněných způsobila špatnou humanitární situaci a mnoho lidí vytvořila závislých na humanitární pomoci. Tato kapitola se zabývá válkou na východní Ukrajině a jejími humanitárními dopady. Časově je kapitola, stejně jako celá práce, omezena koncem roku 2016.

1. 1. Kontext událostí

Spouštěč událostí na Ukrajině posledních let bylo odmítnutí podpisu asociační dohody s Evropskou unií v listopadu 2013, k čemuž se tehdy ukrajinský prezident Viktor Janukovyč rozhodl pod tlakem Moskvy. Pro ruského prezidenta Vladimíra Putina bylo nemyslitelné, aby se Ukrajina zapojila do euroatlantických struktur. Naopak s ní počítal do plánovaného ekonomického projektu Eurasijské ekonomické unie. Janukovyč pro něj byl výhodným spojencem. Právě on představoval v ukrajinské politice významnou postavu hájící ruské zájmy. Euromajdan byl v očích Moskvy vyvolán Západem s cílem oslabit Rusko. Tak ho prezentovala i ruská propaganda.

Po odmítnutí asociační dohody v listopadu 2013 studenti v Kyjevě vyšli protestovat do ulic. Důvod jejich hněvu byla hlavně vnitřní politika, korupce, nedostatek demokracie a touha po přiblížení se Evropě.⁷⁰ Protesty časem neutichly, naopak sílily a jejich centrem a symbolem se stalo kyjevské náměstí Nezávislosti (*Majdan nezaležnosti*, zkráceně majdan). Opoziční politické strany (stále vládla proruská Strana regionů, ze které vzešel i Janukovyč) protesty podpořily a naopak bezpečnostní síly se snažily nepokoje potlačit tak silně, až došlo k prvním mrtvým. Jejich počet rychle narůstal. Po masakru na majdanu 20. února 2014, kdy při pouličních bojích zemřelo kolem stovky protestujících, uzavřel 21. února Janukovyč dohodu s opozicí. Podle dohody měli být propuštěni zadrženi demonstranti, měla vzniknout nová přechodná vláda a mělo dojít k omezení prezidentských pravomocí.⁷¹ Demonstrantům to nestačilo, vydali se protestovat do vládní čtvrti a režim padl. 22. února Viktor Janukovyč

⁶⁹ ICC, „Report on Preliminary Examination Activities 2017“ (Haag: ICC, 4. prosince 2017), https://www.icc-cpi.int/itemsDocuments/2017-PE-rep/2017-otp-rep-PE_ENG.pdf (staženo 30. 4. 2018), 22.

⁷⁰ Jan Šír et al., eds., *Ruská agrese proti Ukrajině* (Praha: Karolinum, 2017), 301.

⁷¹ Pavel Robert Magocsi, Jan Rychlík a Bohdan Zylinskij, *Dějiny Ukrajiny* (Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2015), 418

utekl s pomocí Moskvy přes Krym do Ruska.⁷²

Euromajdan přerušil Rusku plány na integraci Ukrajiny politickou cestou. Proto Rusko změnilo taktiku a rozhodlo se blokovat přibližování Ukrajiny na Západ vojensky, tzv. hybridní válkou. Té je možné rozumět jako „kombinaci válečné operace opírající se o běžné vojenské jednotky, nekonvenční prostředky, teroristické metody a organizovaný zločin“⁷³. Rusko na Krymském poloostrově zaktivizovalo ruskojazyčné obyvatelstvo⁷⁴ a s podporou „zelených mužičků“, členů speciálních ruských jednotek bez insignií, se na konci února 2014 na Krymu rozlila vlna protestů požadujících nezávislost na Ukrajině a připojení k Ruské federaci. Brzy byly obsazeny administrativní budovy, televizní a rozhlasové stanice a Krym byl v podstatě odstřižen od zbytku Ukrajiny. Následně 16. března proběhlo na Krymu „referendum“, ve kterém se podle oficiálních výsledků pro připojení k Rusku vyslovilo 96 procent voličů.⁷⁵ Když nová státní moc na Krymu požádala o připojení k Rusku, ruská дума to rychle schválila. Již pět dní po „referendu“ rada federace „ratifikovala“ „Smlouvu mezi Ruskou federací a Republikou Krym do svazu Ruské federace a vytvoření nových subjektů ve svazu Ruské federace“; Krym byl formálně anektován Ruskem.⁷⁶

2. 2. Ozbrojený konflikt v Donbasu

Na východní Ukrajině byl počáteční scénář podobný tomu z Krymu. Na konci února proruské skupiny vyvolaly protesty s pomocí ruských tajných služeb. Ruská propaganda tam podobně jako na Krymu měla vliv, jelikož velkou část populace tvořili etničtí Rusové.⁷⁷ V reakci na Majdan šířila mezi obyvatelstvem strach z toho, jaké hrůzy hrozí ruskému obyvatelstvu od kyjevských „fašistů“. Doněcká oblast navíc byla baštou a rodištěm bývalého ukrajinského prezidenta Janukovyče, který tu odstartoval svou politickou kariéru jako gubernátor oblasti. V dubnu 2014 do Donbasu přišli „zelení mužičci“ a protože nebyli označení, došlo (stejně jako na Krymu) k porušení Dodatku III Ženevských konvencí. „Zelení

⁷² „Putin: Russia helped Yanukovich to flee Ukraine“, BBC (24. října 2014), <http://www.bbc.com/news/world-europe-29761799> (staženo 22. 4. 2018).

⁷³ Šír et al., eds., „Ruská agrese proti Ukrajině“, 97.

⁷⁴ Krym je jediná oblast Ukrajiny, kde etničtí Rusové tvoří většinu obyvatelstva, podle cenzu z roku 2001 tvořili etničtí Rusové 58,3% obyvatel autonomní republiky Krym, ve městě Sevastopol, které má zvláštní status, dokonce přes 70%. Navíc asi 80% obyvatel používá ruštinu jako svůj první jazyk., Ibid., 31-32.

⁷⁵ Ibid., 110.

⁷⁶ Ibid.

⁷⁷ V posledním sčítání obyvatel na Ukrajině v roce 2001 tvořili 38,5 procent obyvatelstva. Hlavní používaný jazyk (72 procent populace) je v Donbasu (Doněcké uhelné pánvi) ruština., Andrew Wilson, *Ukraine Crisis: What it means for the West* (Yale: Yale University Press, 2014): 118.

mužičci“ později tvořili jádro separatistů⁷⁸, kteří s jejich pomocí dokázali uchopit moc a 7. dubna vyhlásili tzv. „Doněckou lidovou republiku“, 28. dubna tzv. „Luhanskou lidovou republiku“. 11. května si pak obě „republiky“ odhlasovaly svou „nezávislost“ v „referendech“⁷⁹. Výsledky „hlasování“ byly velmi pravděpodobně vymyšlené.⁸⁰ Ukrajinská vláda se tentokrát rozhodla své území bránit a 13. dubna spustila *protiteroristickou operaci*⁸¹. Začaly krvavé boje s dalekosáhlými humanitárními následky.

Vedle ukrajinské armády se začaly formovat také dobrovolnické prapory. Síly separatistů kromě některých bývalých členů ukrajinských pořádkových sil, donbaských proruských aktivistů a osob na okraji společnosti byly podpořeny speciálními ruskými jednotkami a v průběhu dalších týdnů též vojenskými důstojníky, „na dovolené“, žoldáky, řadovými vojáky, kozáky a dobrovolníky z řad extremistů.⁸² Po prezidentských volbách, jež vynesly do čela Ukrajiny Petra Porošenka a stabilizovaly státní moc v Kyjevě, zahájila ukrajinská armáda v červnu ofenzivu a dařilo se jí postupovat na východ. Významný moment války na východní Ukrajině bylo sestřelení civilního boeingu MH17, které si vyžádalo 298 obětí. Podle oficiálních výsledků vyšetřování bylo letadlo sestřeleno z území ovládaného separatisty protiraketovým systémem Buk, který se na Ukrajinu prokazatelně dostal z Ruska.⁸³

V srpnu 2014 situace vypadala, že špatně organizovaní separatisté budou brzy poraženi. Aby Rusko jejich porážku odvrátilo, vyslalo na konci srpna na Ukrajinu pravidelnou armádu.⁸⁴ Kreml obojí opakovaně popřel a dál označoval ruské vojáky jen jako „dobrovolníky“.⁸⁵ Na konci srpna se díky ruské posile rozložení sil otočilo a separatisté zvrátili vývoj války. Vyhnali ukrajinské jednotky z okolí Doněcku a Luhansku, vyhráli bitvu o Ilovajsk a dostali se až k pobřeží Azovského moře.⁸⁶ Po ztroskotání první minské mírové dohody z 5. září 2014 začaly boje o mezinárodní letiště v Doněcku, které trvaly až do ledna 2015, kdy letiště definitivně padlo do rukou separatistů. Zatím poslední velikou bitvou války

⁷⁸ V zájmu zachování jednoty výkladu používám v textu pojem „separatisté“ pro všechny protivládní ozbrojené síly.

⁷⁹ „Ukraine rebels hold referendums in Donetsk and Luhansk“, BBC (11. května 2014), <http://www.bbc.com/news/world-europe-27360146> (staženo 23. 4. 2018).

⁸⁰ Wilson, „Ukraine Crisis: What it means for the West“, 133.

⁸¹ Ibid., 136.

⁸² Šír et al., eds., „Ruská agrese proti Ukrajině, 130-131.

⁸³ „MH17: Buk missile finding sets Russia and west at loggerheads“, The Guardian (28. září 2016), <https://www.theguardian.com/world/2016/sep/28/flight-mh17-shot-down-by-missile-brought-in-from-russia-ukraine-malaysia-airlines> (staženo 22. 4. 2018).

⁸⁴ Šír et al., eds., „Ruská agrese proti Ukrajině“, 131.

⁸⁵ Wilson, „Ukraine Crisis: What it means for the West“, 138.

byl boj o město Debalcevo, které v únoru 2015 také ovládli separatisté.

V únoru 2015 byla podepsána německou kancléřkou Angelou Merkel, prezidentem Francie, François Hollandem, Ruska, Vladimírem Putinem, a nově zvoleným prezidentem Ukrajiny, Petrem Porošenkem, společná deklarace zajišťující druhou minskou dohodu. Minsk II. vstoupil v platnost v noci z 14. na 15. února. Jeho obsahem bylo i okamžité příměří.⁸⁷ To ale začalo být citelněji dodržováno až po ukončení bojů o strategický uzel Debalcevo. I přes opakované porušování dohody do konce roku 2016 nedošlo k podstatným změnám na frontové linii a intenzita konfliktu se snížila. Konflikt se tak přiblížil fázi tzv. zamrzlého konfliktu. Rusko se snaží tento stav udržovat a oslabovat tak Ukrajinu, která není (jaro 2018) dost silná stávající stav zvrátit.

2. 2. 1. Humanitární dopady konfliktu

Počty mrtvých, zraněných, uprchlíků narůstaly společně s intenzitou konfliktu. Podle údaje z roku 2010 žilo v Doněcké a Luhanské oblasti 6,1 milionu obyvatel.⁸⁸ Kvůli válčení na východní Ukrajině několik tisíc lidí zemřelo a mnoho lidí opustilo svůj domov. Uprchlíci mířili jak do zahraničí⁸⁹, tak jinam na Ukrajinu. Vnitřní uprchlíci⁹⁰, kteří odcházeli ve vlnách podle průběhu války, představují pro Ukrajinu složitou humanitární výzvu.

Na počátku konfliktu, kdy byl počet uprchlíků v řádu tisíců.⁹¹ Odcházeli primárně lidé s jiným politickým názorem, kteří mířili hlavně do Kyjeva nebo Lvova.⁹² S větší intenzitou bojů úměrně narůstalo i množství uprchlíků a obětí. První veliká vlna uprchlíků z konfliktní zóny nastala v létě 2014.⁹³ Během léta 2014 se humanitární situace výrazně zhoršila, ukrajinské jednotky se dostaly až do blízkosti center separatistů, měst Luhansk a Doněck,

⁸⁶ Serhy Yekelchik, *The Conflict in Ukraine: What everyone needs to know* (Oxford: Oxford University Press, 2015), 148.

⁸⁷ „Full text of the Minsk agreement“, Financial times (12. února 2015), <https://www.ft.com/content/21b8f98e-b2a5-11e4-b234-00144feab7de> (staženo 7. 5. 2018).

⁸⁸ Wilson, „Ukraine Crisis: What it means for the West“, 122.

⁸⁹ Směr emigrace byl primárně do Ruské federace. Na konci roku 2016 tam o azyl nebo jinou formu legálního pobytu žádalo 1 154 212 z celkových 1 481 377 uprchlíků z Donbasu., UNHCR, „Ukraine – UNHCR operational update Decemeber 2016“ (Ženeva: UNHCR, prosinec 2016), <https://reliefweb.int/sites/reliefweb.int/files/resources/2016%2012%20UNHCR%20UKRAINE%20Operational%20Update%20FINAL%20EN.pdf> (staženo 29. 4. 2018), 2.

⁹⁰ Pojem vnitřní uprchlík nebo vnitřně vysídlená osoba v textu používám jako český ekvivalent pro *internally displaced persons* (IDPs).

⁹¹ OHCHR, „Report on the human rights situation in Ukraine 15 June 2015“ (Ženeva: OHCHR, 18. června 2015), http://www.un.org.ua/images/stories/Report_15_June_2014_en.pdf (staženo 29. 4. 2018), 4.

⁹² Ibid., 25.

⁹³ Volodymyr Horbulin et al., eds., *Donbas and Crimea: Return at what price?* (Kyjev: National Institute for Strategic Studies, 2015), 88.

odkud byly na konci srpna opět vyhnány. Luhansk se tehdy blížil humanitární katastrofě.⁹⁴ Obyvatelé postižených oblastí trpěli nedostatkem jídla, vody, elektřiny nebo špatným přístupem k lékařské péči.⁹⁵ V době mezi 16. červencem a 17. srpnem průměrně v důsledku ozbrojených střetů v zóně konfliktu umíralo 36 lidí denně a celkové množství obětí se více než zdvojnásobilo. Od poloviny dubna zemřelo minimálně 2 200 osob.⁹⁶ Podle zprávy OSN do 14. srpna z Donbasu kvůli válce odešlo 139 261 vnitřně vysídlených osob (VVO) a města Doněck a Luhansk opustila třetina až polovina obyvatel.⁹⁷

Čísla vnitřních uprchlíků ale nejsou přesná. Mnoho lidí se nezaregistrovalo a doufalo v brzký návrat domů. To je možné ilustrovat na městě Slavjansk. Podle úřadů po dobu střetů 40 procent populace z města odešlo. Když ukrajinská armáda dobyla město zpět a situace se uklidnila, 90 procent z nich se vrátilo.⁹⁸

V období od 18. srpna do uzavření první minské dohody 5. září měla válka denně v průměru 42 obětí.⁹⁹ Po zářijovém vyhlášení příměří v Minsku se někteří vnitřní uprchlíci vrátili domů pro věci nebo s nadějí, že už tam budou moci zůstat. Dodržování první minské dohody ale netrvalo dlouho. Brzy pokračovalo ostřelování rezidenčních oblastí a pokračující boje vyvolaly v říjnu 2014 druhou nejsilnější vlnu vnitřních uprchlíků.¹⁰⁰

Na konci roku 2014 začala být humanitární situace neúnosná a to hlavně pro ty nejzranitelnější. Ukrajinská vláda na území ležící pod kontrolou separatistů od prosince 2014 přestala posílat sociální dávky, včetně důchodů. Pro přístup k nim bylo nutné se do konce prosince 2014 přeregistrovat jinde na území kontrolovaném ukrajinskou vládou. Všechny státní instituce byly přesunuty mimo území kontrolované separatisty.¹⁰¹ Přibližně 5,2 milionu osob žijících v oblastech, která zasáhla válka, se muselo nyní vyrovnávat se zhoršující se situací v důsledku ostřelování. Mnoho z nich navíc bez sociální podpory ukrajinské vlády.¹⁰²

Během zimy 2014/2015 vláda dál poskytovala na území separatistů z humanitárních

⁹⁴ Ibid.

⁹⁵ OHCHR, „Report on the human rights situation in Ukraine 16 September 2014“, 5.

⁹⁶ Ibid.

⁹⁷ OHCHR, „Report on the human rights situation in Ukraine 17 August 2014“, 26.

⁹⁸ Ibid.

⁹⁹ OHCHR, „Report on the human rights situation in Ukraine 16 September 2014“ (Ženeva: OHCHR, 8. října 2014), http://www.un.org.ua/images/stories/OHCHR_sixth_report_on_Ukraine.pdf (staženo 25. 4. 2018), 7.

¹⁰⁰ Horbulin, „Donbas and Crimea: Return at what price?“, 88.

¹⁰¹ OHCHR, „Report on the human rights situation in Ukraine 15 December 2014“ (Ženeva: OHCHR, 15. prosince 2014) http://www.un.org.ua/images/stories/OHCHR_sixth_report_on_Ukraine.pdf (staženo 29. 4. 2018), 4.

¹⁰² OHCHR, „Report on the human rights situation in Ukraine 15 December 2014“, 4.

důvodů plyn a elektřinu.¹⁰³ V lednu a únoru 2015 vrcholily boje o mezinárodní doněcké letiště a město Debalcevo, během kterých trpělo veliké množství lidí v okolí nedostatkem jídla, čisté vody, hygienických potřeb nebo dětského oblečení. V lednu a únoru proběhla také třetí nejsilnější uprchlická vlna¹⁰⁴ a 13. února dokonce počet registrovaných IDPs překonal hranici jednoho milionu¹⁰⁵. Když vešla 15. února 2015 v platnost druhá minská dohoda, činil počet obětí již minimálně 5 665.¹⁰⁶

Nejhorší humanitární situace byla podél 459 kilometrů¹⁰⁷ dlouhé frontové linie a ve městech, kterými linie prochází. Kvůli hrozícímu nebezpečí se tam navíc často ani nedostala humanitární pomoc. Frontová linie rozdělila zemi. Pro mnohé to znamenalo ztrátu častého kontaktu s blízkými nebo ztrátu zaměstnání. Až 80 procent obytných budov a veřejných zařízení, včetně škol a nemocnic, bylo v některých městech Doněcké oblasti (například v Debalcevu) zničeno ostřelováním¹⁰⁸. Během ostřelování navíc museli obyvatelé Donbasu trávit několik dní ve stísněných podmínkách schování ve sklepech. Ozbrojený konflikt zanechal v mnohých trauma a bylo potřeba psycho-sociální péče. V důsledku ostřelování bylo poničena infrastruktura, bydlení, veřejná zařízení, elektrické vedení, vodní potrubí nebo kanalizace. Utrpěly také zdroje práce a obživy – byl poničen průmysl i úrodná půda. Během konfliktu bylo jak separatisty, ale i jednotkami na straně ukrajinské vlády (hlavně dobrovolnickými pluky) mnohokrát porušeno mezinárodní humanitární právo i lidská práva.¹⁰⁹

Dohoda byla opakovaně porušována, ale k vojenským střetům s velikým počtem mrtvých, ani k silné vlně uprchlíků, do konce roku 2016 nedošlo. Na konci roku 2016 se oficiální číslo obětí blížilo hranici deseti tisíc.¹¹⁰ Nárůst počtu obětí byl způsoben lokálními střety kolem frontové linie a nevybuchlou municí, zejména min.¹¹¹ Počty obětí jsou oficiální

¹⁰³ Ibid., 4-5.

¹⁰⁴ Horbulin, „Donbas and Crimea: Return at what price?“, 88.

¹⁰⁵ OHCHR, „Report on the human rights situation in Ukraine 1 December 2014 to 15 February 2015“ (Ženeva: OHCHR, 3. března 2015), <http://www.ohchr.org/Documents/Countries/UA/9thOHCHRreportUkraine.pdf> (staženo 28. 4. 2018), 5.

¹⁰⁶ Ibid., 4.

¹⁰⁷ OCHA, „Ukraine: Time for lasting change“.

¹⁰⁸ OHCHR, „Report on the human rights situation in Ukraine 16 February to 15 May 2015“ (Ženeva: OHCHR, 1. června 2015), http://www.un.org.ua/images/stories/OHCHR_sixth_report_on_Ukraine.pdf (staženo 29. 4. 2018), 18.

¹⁰⁹ OHCHR, „Report on the human rights situation in Ukraine 17 August 2014“, 3.

¹¹⁰ OHCHR, „Report on the human rights situation in Ukraine 16 August to 15 November 2016“ (Ženeva: OHCHR, 8. prosince 2016), http://www.un.org.ua/images/ENG_16th_HRMMU_Report.pdf (staženo 28. 4. 2018), 6.

¹¹¹ OHCHR, „Report on the human rights situation in Ukraine 16 November 2015 to 15 February 2016“ (Ženeva: OHCHR, 3. března 2016), <http://www.ohchr.org/Documents/Countries/UA/9thOHCHRreportUkraine.pdf> (staženo 28. 4. 2018), 6.

čísla ukrajinské vlády a obsahují členy ukrajinských jednotek, ozbrojených nevládních skupin a civilistů (včetně 298 pasažérů letu MH17). Velmi pravděpodobně jsou skutečná čísla vyšší. Separatisté, v jejichž řadách bojovala řada státních příslušníků Ruské federace včetně příslušníků ruských ozbrojených sil, podrobné informace o vlastních ztrátách nezveřejňují. Navíc se veliké množství osob pohřešuje.¹¹²

Nejistota, strach a děsivá humanitární situace na východní Ukrajině donutila opustit domov do konce roku 2016 dalších několik set tisíc lidí a na konci roku 2016 se na Ukrajině nacházelo oficiálně přes 1,6 milionů vnitřních uprchlíků.¹¹³ Čísla ale opět nejsou přesná. Na území separatistů nefungují žádné instituce na registraci vnitřních uprchlíků. Někteří z těch, kteří žijí na nevládním území, naopak registrovaní jsou, jen aby měli přístup k vládním sociálním dávkám a hlavně důchodům, které ukrajinská vláda přestala v prosinci 2014 na území „DLR“ a „LLR“ posílat.¹¹⁴¹¹⁵ Vnitřní uprchlíci mířili do velkých měst nebo do bezpečných oblastí na východě Ukrajiny s vírou, že se budou moci brzy vrátit domů.¹¹⁶¹¹⁷

Všichni obyvatelé východní Ukrajiny se v souvislosti s válkou od roku 2014 museli vyrovnávat s mnohými výzvami, kvůli kterým se mnoho osob z postižené oblasti rozhodlo odejít. Humanitární situace v regionu byla na konci roku 2016 i k datu dokončení práce alarmující. Na konci roku 2016 většina vnitřních uprchlíků, ale i těch, kteří se na nebezpečném území rozhodli zůstat, čelila extrémní chudobě a byla donucena přežívat v příšerných podmínkách. Mnoho z nich přišlo o zdroj příjmů kvůli ztrátě zaměstnání (až 2 miliony Ukrajinců se stali ekonomicky neaktivní¹¹⁸) a ti žijící na území samozvaných republik (pokud se neregistrovali jinde) přišli i o sociální dávky od státu.

Aby si obyvatelé samozvaných „republik“ na východě Ukrajiny mohli vyzvednout důchod, navštívit příbuzné nebo si dojit nakoupit, musí projít několik kontrol na obou stranách konfliktu a „zemi nikoho“. Celý proces je velmi nebezpečný, ve špatných podmínkách (obzvláště v zimě) a trvá deset až patnáct hodin.¹¹⁹ Denně ho absolvuje až 36 tisíc

¹¹² Yekelchik, „The Conflict in Ukraine: What everyone needs to know“, 151.

¹¹³ „Ukraine“, IDMC, <http://www.internal-displacement.org/countries/ukraine> (staženo 8. 5. 2018).

¹¹⁴ „Ukraine: Time for lasting change“, OCHA (18. října 2017), <https://www.unocha.org/story/ukraine-time-lasting-change> (staženo 29. 4. 2018).

¹¹⁵ Yekelchik, „The Conflict in Ukraine: What everyone needs to know“, 152.

¹¹⁶ Horbulin, „Donbas and Crimea: Return at what price?“, 93-94.

¹¹⁷ „UN refugee head confronts Ukraine’s atypical challenge“, Kyiv Post (25. červen 2015), <https://www.kyivpost.com/article/content/war-against-ukraine/un-refugee-head-confronts-ukraines-atypical-challenge-392051.html> (staženo 29. 4. 2018).

¹¹⁸ Horbulin, „Donbas and Crimea: Return at what price?“, 86.

¹¹⁹ OCHA, „Ukraine: Time for lasting change“.

lidí.¹²⁰

Vnitřní uprchlíci představují pro Ukrajinu značnou sociální a ekonomickou zátěž. Ukrajina je v důsledku ozbrojeného konfliktu na východě ve špatném ekonomickém stavu. Mimo průmysl, ubylo i veliké množství půdy, která by mohla být zemědělsky využita, v Doněcké oblasti až o 60 procent.¹²¹ Špatné zásobování vodou, která je na Ukrajině potřebná i k topení, ohrožovalo i na konci roku 2016 stále až 4 miliony Ukrajinců. Vodní potrubí, které už v době před vypuknutím konfliktu bylo ve špatném stavu, bývá poničeno ostřelováním na frontové linii.¹²² Přístup k jídlu, uhlí, dřevu a dalším komoditám nebyl ani na konci roku 2016 pro mnoho lidí snadný. Kvůli špatné finanční situaci si také málokdo může dovolit dostatek všeho, co potřebuje.¹²³ Ti, kdo z oblasti neodešli, jsou ti hlavně nejzranitelnější, kteří si to kvůli financím nebo zdraví nemohli dovolit.¹²⁴

2. 2. 2. Klasifikace ozbrojeného konfliktu

V akademické literatuře panuje široký konsensus, že do konfliktu na východní Ukrajině je zapojena Ruská federace. Shoda na tom, jak ke konfliktu přistupovat podle mezinárodního humanitárního práva přistupovat, ale k datu dokončení práce není. Červený kříž 23. července 2014 konflikt označil za vnitrostátní¹²⁵. *Amnesty International* 7. září 2014 změnila na základě nového vývoje událostí¹²⁶ a nových důkazů své tři měsíce staré vyjádření a od tohoto data ke konfliktu přistupovala jako k mezinárodnímu ozbrojenému konfliktu.¹²⁷ O čtyři dny později, 11. září 2014, organizace *Human Rights Watch* zabývající se lidskými právy naopak potvrdila, že stále konflikt vnímá jako vnitrostátní. Připustila ale zapojení ruských jednotek a dodala, že na konflikt bude nahlížet jako na vnitrostátní, jen pokud se

¹²⁰ „Lives across the frontline: internal displacement in a divided Ukraine“, IDMC (18. října 2017), <http://www.internal-displacement.org/library/expert-opinion/2017/lives-across-the-frontline-internal-displacement-in-a-divided-ukraine> (staženo 29. 4. 2018).

¹²¹ OHCHR, „Report on the human rights situation in Ukraine 16 August to 15 November 2016“, 35.

¹²² „Support Water not Conflict in Ukraine“, Člověk v tísni (31. března 2018), <https://www.youtube.com/watch?v=20zkgU5PSsY> (staženo 29. 4. 2018).

¹²³ OCHA, „Ukraine: Time for lasting change“.

¹²⁴ „To conflict-affected people in Ukraine – November-December 2017“, IOM, https://www.iom.int/sites/default/files/situation_reports/file/Ukraine-report_november-december_2017.pdf (staženo 29. 4. 2018).

¹²⁵ „Ukraine: ICRC calls on all sides to respect international humanitarian law“, ICRC (23. července 2014), <https://www.icrc.org/eng/resources/documents/news-release/2014/07-23-ukraine-kiev-call-respect-ihl-repatriate-bodies-malaysian-airlines.htm> (staženo 30. 4. 2018).

¹²⁶ Ve druhé polovině srpna 2014 se do bojů na Ukrajině zapojila regulérní ruská armáda.

¹²⁷ „Ukraine: Mounting evidence of war crimes and Russian involvement“, Amnesty International (7. září 2014), <https://www.amnesty.org/en/latest/news/2014/09/ukraine-mounting-evidence-war-crimes-and-russian-involvement/> (staženo 30. 4. 2018).

neprokáže, že Rusko protivládní jednotky přímo kontroluje.¹²⁸ Podle Mezinárodního trestního soudu probíhal na východní Ukrajině od 30. dubna 2014, kdy střety dosáhly citelné intenzity a jednotky separatistů se daly označit jako organizované, vnitrostátní ozbrojený konflikt.¹²⁹ Nejpozději od 14. července 2014, kdy byl prokazatelný nárůst ruské aktivity, připustil stejný zdroj v Donbasu dva typy konfliktů zároveň, vnitrostátní i mezinárodní.¹³⁰ Ve zprávě z roku 2017 je uvedeno, že jestli se jedná o vnitrostátní, mezinárodní nebo o souběh obou typů konfliktu zároveň, stále není jasné a je k dalšímu šetření, zda Ruská federace dávala přímé rozkazy separatistickým silám.¹³¹

Zda se jedná o vnitrostátní, mezinárodní, oba zároveň nebo zmezinárodnělý konflikt není jednoduché jasně určit z několika důvodů. I přes přítomné ruské vojáky a ruskou válečnou techniku, zatím nebylo možné dokázat, že Ruská federace je přímo zapojena v kontrole separatistických jednotek¹³². Neexistují jednoznačně aplikovatelné definice ozbrojených konfliktů a v neposlední řadě konflikt stále probíhá (jaro 2018) a to omezuje přístup k potřebným faktům a důkazům.¹³³

¹²⁸ „Eastern Ukraine: Questions and Answers about the Laws of War“, Human Rights Watch (11. září 2014), <https://www.hrw.org/news/2014/09/11/eastern-ukraine-questions-and-answers-about-laws-war> (staženo 30. 4. 2018).

¹²⁹ ICC, „Report on Preliminary Examination Activities 2017“ (Haag: ICC, 4. prosince 2017), https://www.icc-cpi.int/itemsDocuments/2017-PE-rep/2017-otp-rep-PE_ENG.pdf (staženo 30. 4. 2018), 22.

¹³⁰ Ibid.

¹³¹ Ibid.

¹³² Robert Heinsch, „Conflict Classification in Ukraine: The Return of the „Proxy War“?“, *International Law Studies* 323, č. 91 (28. únor 2015): 322-360, <http://digital-commons.usnwc.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1264&context=ils> (staženo 30. 4. 2018), 329-330.

¹³³ Agnieszka Szpak, Legal classification of the armed conflict in Ukraine in light of international humanitarian law, *Hungarian Journal of Legal Studies* 58, č. 3 (2017): 261-280, <https://akademiai.com/doi/pdf/10.1556/2052.2017.58.3.2> (staženo 30. 4. 2018), 276.

3. Humanitární pomoc Člověka v tísní na východní Ukrajině

3. 1. Člověk v tísní

Takto organizace Člověk v tísní sama sebe popisuje na svých webových stránkách: „*Jsmo nevládní nezisková organizace vycházející z myšlenek humanismu, svobody, rovnosti a solidarity.*“¹³⁴ Počátky společnosti Člověk v tísní sahají do roku 1992, kdy několika válečným zpravodajům a novinářům sdružených kolem Lidových novin přestalo stačit informovat o válce v Náhorním Karabachu a rozhodli se sami pomoci. Zorganizovali finanční sbírku a založili informační agenturu *Epicentrum* se sídlem v Lidových novinách. V následujících letech se z agentury stala Nadace Lidových novin a později Člověk v tísní.¹³⁵ Během více než dvaceti pěti let existence se postupně organizace kromě humanitární pomoci ve světě začala angažovat i jinde: v lidských právech, rozvojové asistenci a od roku 1997 i v sociální práci a vzdělávání přímo v České republice. Od roku 1999 každoročně pořádá lidskoprávní dokumentární festival *Jeden svět*¹³⁶. Dnes je multi-mandátová organizace Člověk v tísní jedna z největších neziskových organizací ve střední Evropě. Jednotlivé *sekce*, jak Člověk v tísní nazývá svá oddělení, pracují nezávisle na sobě. V čele organizace stojí ředitel, kterým je Šimon Pánek.

Člověk v tísní disponuje financemi z různých zdrojů. Jedna z možností zisku financí je soutěž u mezinárodních organizací a institucí, jako Evropská unie, OSN nebo Světová banka. Dále organizace získává finanční prostředky z dotací České republiky, z nadací, od zahraničních vlád, skrz veřejné sbírky nebo formou darů jednotlivců a firem.¹³⁷ Díky pravidelným darům členů *Klubu přátel Člověka v tísní*, má organizace k dispozici v případě potřeby prostředky na okamžitou pomoc.¹³⁸

Pro tuto práci je důležitá *sekce humanitární a rozvojové pomoci*. Člověk v tísní poskytuje humanitární pomoc při přírodních katastrofách nebo ozbrojených konfliktech. Je aktivní hlavně ve světě, ale v České republice humanitární tým opakovaně zasahoval během povodní. Humanitární pomoc stála na počátku devadesátých let za vznikem organizace,

¹³⁴ „O nás“, Člověk v tísní, <https://www.clovekvtsni.cz/kdo-jsme/o-nas> (staženo 19. 4. 2018).

¹³⁵ Šimon Pánek, *Aby dobro neškodilo* (Praha: Portál, 2015), 40.

¹³⁶ *Ibid.*, 70.

¹³⁷ „Jak hospodaříme“, Člověk v tísní, <https://www.clovekvtsni.cz/kdo-jsme/jak-hospodarime> (staženo 19. 4. 2018).

¹³⁸ „Jak můžete pomoci“, Klub přátel Člověka v tísní, <https://www.klubpratel.cz/#JAKMUZETEPOMOCT> (staženo 19. 4. 2018).

rozvojová pomoc se připojila později.¹³⁹ Člověk v tísni je členem *Alliance 2015*, strategické sítě sedmi evropských nevládních humanitárních organizací určené ke koordinaci humanitární pomoci.¹⁴⁰

V poskytování humanitární pomoci se Člověk v tísni hlásí k dodržování *Kodexu chování Mezinárodního hnutí Červeného kříže a Červeného půlměsíce a NNO*.¹⁴¹ Pokud se tedy zaměříme jen na humanitární pomoc, je možné Člověka v tísni označit za dunantistickou organizaci založenou na principech. V Kodexu je uvedeno deset zásad, které by Červený kříž a nevládní neziskové organizace měly dodržovat pro dosažení co nejvyššího standardu humanitární pomoci. V případě ozbrojeného konfliktu musí být Kodex uplatněn v souladu s mezinárodním humanitárním právem.¹⁴² První čtyři zásady odpovídají humanitárním principům - humanitě, nestrannosti, neutralitě a nezávislosti. Další zásady se shodují s většinou hodnot, které Člověk v tísni uvádí na svých webových stránkách.

Nestrannost a *neutralita* jsou první z hodnot Člověka v tísni obsahově totožných se zásadami Kodexu. Poznámka u nich navíc říká, že „naše činnost není řízena zájmy jiné instituce“.¹⁴³ Takové tvrzení odpovídá humanitárnímu principu nezávislosti. Princip nestrannosti je podtržen samostatně uvedenou hodnotou *nediskriminace*. Další hodnoty ČvT jsou *zodpovědnost* a *transparentnost*, a to jak vůči příjemcům pomoci, tak vůči donorům; *respekt* ke kultuře a potřebám; *efektivita*, *kvalita* a *kreativita* práce; *partnerství* a *koordinace* neboli snaha o využívání místních zdrojů a zapojování místních, aby byli schopní si v budoucnosti pomoci sami.

Kromě zmíněných hodnot uvádí Člověk v tísni *svobodu* a *demokracii*. Tyto hodnoty by mohly být vnímány jako odporující principu neutrality. Protože se ale seznam uvedených hodnot nevztahuje jen k humanitární pomoci, ale i k rozvojové, tak můžeme usoudit, že jsou uvedeny v souvislosti právě s ní.

3. 2. Humanitární pomoc Člověka v tísni během války na východní Ukrajině

Člověk v tísni poskytuje na východní Ukrajině humanitární pomoc od roku 2014. Od

¹³⁹ „Humanitární a rozvojová pomoc“, Člověk v tísni, <https://www.clovekvtsni.cz/co-delame/humanitarni-a-rozvojova-pomoc> (staženo 20. 4. 2018).

¹⁴⁰ Ibid.

¹⁴¹ Člověk v tísni, „O nás“.

¹⁴² *The Code of Conduct for the International Red Cross and Red Crescent Movement and NGOs in Disaster relief*, 1, <http://www.ifrc.org/Docs/idrl/I259EN.pdf> (staženo 20. 4. 2018).

¹⁴³ „Naše vize a hodnoty“, Člověk v tísni, <https://www.clovekvtsni.cz/co-delame/humanitarni-a-rozvojova-pomoc/nase-vize-a-hodnoty-4199gp> (staženo 20. 4. 2018).

té doby do konce roku 2016 jeho zaměstnanci pomohli přes 3,7 milionům potřebným. Na konci roku 2016 pro něj jak na území pod kontrolou vlády, tak na území kontrolovaným separatisty, pracovalo necelých dvě stě místních a patnáct zahraničních pracovníků¹⁴⁴ z kanceláří v Kyjevě, Stachanově a Slavjansku.¹⁴⁵ Podle potřeby byla poskytnuta materiální, finanční nebo psychosociální pomoc v celkové hodnotě vyšší než 785 milionů korun¹⁴⁶ a v roce 2016 byla ukrajinská mise druhá nejnákladnější po misi v Sýrii.¹⁴⁷ Hlavní dárci finančních prostředků pro humanitární pomoc na Ukrajině byly UNHCR, Rozvojový program OSN, UNICEF, Světový potravinový program, Generální ředitelství pro humanitární pomoc a civilní ochranu Evropské komise, Švýcarská agentura pro rozvoj a spolupráci, Kancelář pro americkou zahraniční humanitární pomoc, britské Ministerstvo pro mezinárodní rozvoj a české Ministerstvo zahraničních věcí.¹⁴⁸

ČvT byl jednou z prvních organizací, která na krizi na východě země zareagovala.¹⁴⁹ Když v srpnu 2014 začala působit jak na území pod kontrolou vlády, tak v souladu s principem neutrality i na území mimo její kontrolu, Šimon Pánek řekl v rozhovoru pro *DVTV*: „v humanitární práci nerozlišujete, ke které straně člověk patří“¹⁵⁰. Po svém příchodu se Člověk v tísni řádně identifikoval, informoval všechny strany o své přítomnosti, vysvětlil, co bude organizace dělat a opřel se o fungující instituce, na separatistickém území hlavně o radnice a nemocnice.¹⁵¹ K přístupu na území ovládané separatisty pomohl Člověku v tísni kromě znalosti regionu podle pracovníka Člověka v tísni i princip neutrality, který organizaci zajistil respekt a důvěru.¹⁵² Organizace ve výroční zprávě uvedla, že díky brzkému příchodu (v důsledku principu neutrality) mohla pomoci dalším organizacím se na východní Ukrajině etablovat¹⁵³, většina z nich přišla až na podzim 2014¹⁵⁴.

¹⁴⁴ 2016 Výroční zpráva, *Člověk v tísni*, <https://www.clovekvtisni.cz/media/publications/757/file/1498836816-cvt-vz2016-navigace-lg-3.pdf> (staženo 2. 5. 2018), 12.

¹⁴⁵ „Ukrajina“, *Člověk v tísni*, <https://www.clovekvtisni.cz/co-delame/humanitarni-a-rozvojova-pomoc/ukrajina> (staženo 2. 5. 2018).

¹⁴⁶ *Ibid.*

¹⁴⁷ *Člověk v tísni*, „2016 Výroční zpráva“, 13.

¹⁴⁸ „Člověk v tísni nemůže nadále poskytovat humanitární pomoc v Doněcku na východě Ukrajiny“, *Člověk v tísni* (26. listopadu 2016), <https://www.clovekvtisni.cz/co-delame/humanitarni-a-rozvojova-pomoc/ukrajina/clovek-v-tisni-nemuze-nadale-poskytovat-humanitarni-pomoc-v-donecku-na-vychode-ukrajiny-3711gp> (staženo 2. 5. 2018).

¹⁴⁹ Šimon Pánek, interview vedl Martin Veselovský, *Pánek: Situace Ukrajiny je „Mission Impossible“*, *DVTV*, 21. srpna 2014.

¹⁵⁰ *Ibid.*

¹⁵¹ *Ibid.*

¹⁵² Pracovník Člověka v tísni, v osobním rozhovoru s autorem, 27. duben 2018.

¹⁵³ 2014 Výroční zpráva, *Člověk v tísni*, <https://www.clovekvtisni.cz/media/publications/485/file/1437127147-cvt-vz2014-navigace-sm.pdf> (staženo 2. 5. 2018), 10.

¹⁵⁴ *Člověk v tísni*, „2014 Výroční zpráva“, 12.

Když Člověk v tísní v srpnu 2014 začal v Donbasu humanitárně pracovat, kromě prvních malých distribucí materiální pomoci, se soustředil na hlavně na průzkum potřeb¹⁵⁵; to je běžný postup organizace¹⁵⁶. Otevřel kancelář v Kyjevě, později ve Slavjansku a v říjnu v Doněcku.¹⁵⁷ Mohl rychle operovat s finančními prostředky díky Klubu přátel (1,5 milionu) a finanční sbírce SOS Ukrajina (12,6 milionů)¹⁵⁸ a začal vyjednávat s významným donory (např. OSN).

Na konci roku 2014 už na Ukrajině několik měsíců probíhala intenzivní válka, která zasáhla kolem pěti milionů lidí, z toho 3,2 milionů lidí žilo v okolí fronty nebo na území samozvaných republik. Největší objem pomoci činilo zásobování potravinami a to buď ve formě potravinových balíčků nebo kuponů na nákup v místech, kde bylo více bezpečno a fungoval trh. ČvT také podpořil 20 uprchlických center, přispíval nemocnicím na léky, zlepšil situaci s bydlením opravou poškozených domů a poskytováním finančních grantů.¹⁵⁹ Ve výroční zprávě z roku 2014 je uvedeno, že se organizace snažila o koordinaci pomoci a dařila se spolupráce s místními dobrovolníky, místními nevládními a církevními organizacemi a úřady¹⁶⁰, což by bez potřebné důvěry šlo obtížně.

Intenzivní boje na frontové linii pokračovaly. V lednu 2015 se už několik měsíců válčilo o Doněcké mezinárodní letiště. Humanitární pomoc byla potřebná hlavně podél frontové linie, zejména jídlo a materiály na opravu poničených ostřelovaných domů. Pro Člověka v tísní je bezpečí jejich zaměstnanců prioritou¹⁶¹ a proto museli nosit v nebezpečných oblastech neprůstřelné vesty a helmy.¹⁶² Spolupracovník ČvT uvádí v rozhovoru pro DVTV, že až na frontovou linii se zaměstnanci kvůli bezpečnosti nedostali.¹⁶³ Aby bylo možné provést dodávky potřebné humanitární pomoci do postižených oblastí v blízkosti linie, občas se zaměstnanci ČvT domluvili se separatistickými jednotkami a pomoc dopravili pod jejich kontrolou.¹⁶⁴

I když byla organizace vnímána Ukrajinci na východě pozitivně, na týmy ČvT, které

¹⁵⁵ Pánek, „Pánek: Situace Ukrajiny je „Mission Impossible“.

¹⁵⁶ Pánek, „Aby dobro neškodilo“, 49.

¹⁵⁷ Člověk v tísní, 2014 Výroční zpráva, 12.

¹⁵⁸ Člověk v tísní, „Ukrajina“.

¹⁵⁹ Člověk v tísní, „2014 Výroční zpráva“, 12.

¹⁶⁰ Ibid.

¹⁶¹ Pánek, „Aby dobro neškodilo“, 36.

¹⁶² „Člověk v tísní byl při své práci vždy transparentní a pomohl statisícům lidí“, Člověk v tísní (9. prosince 2016), <https://www.clovekvtisni.cz/co-delame/humanitarni-a-rozvojova-pomoc/ukrajina/clovek-v-tisni-byl-pri-sve-praci-v-donecku-vzdy-transparentni-a-pomohl-statisicum-lidi-3747gp> (staženo 3. 5. 2018).

¹⁶³ Tomáš Vlach, interview vedl Martin Veselovský, *Boje na východní Ukrajině: Svědectví z Doněcké oblasti*, DVTV, 28. ledna 2015.

¹⁶⁴ Ibid.

působily na opačné straně konfliktu, druhá strana nazírala s pochybami.¹⁶⁵ Poskytování humanitární asistence na obou stranách ozbrojeného konfliktu je problematické a vyžaduje komplikovanější vyjednávání. Na základě osobního rozhovoru s pracovníkem Člověka v tísně, je právě toto jeden z nejnápadnějších limitů neutrality humanitární organizace v ozbrojených konfliktech.¹⁶⁶

Ostřelování na počátku roku 2015 poničilo elektrické vedení, což během ukrajinské zimy, kdy teploty dosahují až -20 stupňů¹⁶⁷, vyvolalo obavy. Lidé žijící v blízkosti frontové linie museli trávit dlouhé hodiny ve sklepech v primitivních podmínkách. Dlouhodobé ostřelování a neustálá hrozba smrti nebo ztráty střechy nad hlavou se podepsala na psychickém stavu obyvatel Donbasu. Člověk v tísně pokračoval v poskytování potravinové i materiální pomoci a snažil se podporovat a obnovovat sociální instituce, které kvůli válce přestaly fungovat.¹⁶⁸ V polovině února 2015 vešla v platnost druhá minská dohoda a jeden z bodů Minského protokolu byla i nutnost poskytnutí humanitární pomoci potřebným.¹⁶⁹

ČvT obě strany pravidelně informoval o své činnosti a ukrajinská strana podporovala působení organizace. Při příchodu bylo nutné, aby se Člověk v tísně zaregistroval. Šimon Pánek v DVTV uvedl, že když v srpnu 2014 organizace přišla, měla o registraci požádáno, ale aby neztrácela čas, nečekala na schválení.¹⁷⁰ Na území pod správou separatistů, byla komunikace složitější. Aby samozvané republiky nezneužily činnost organizace ke své legitimizaci, neuzavřela se separatisty žádné oficiální prohlášení a snažila se interakci s místními úřady minimalizovat.¹⁷¹ Pro poskytování humanitární pomoci se ČvT domlouval s lidmi zodpovědnými za sociální a humanitární pomoc. Ti organizaci informovali o jedincích, kteří splňovali kritéria pro příjem pomoci¹⁷², které si následně osobně zaměstnanci ČvT ověřili. Pokud byla někomu pomoc zamítnuta, bylo mu to dopředu oznámeno a odůvodněno. Nikomu nebyla slíbena pomoc, pokud si organizace nebyla jistá, že může slib splnit.¹⁷³ Transparentní komunikace je nutná pro důvěru v neutralitu organizace.

¹⁶⁵ Vlach, „Boje na východní Ukrajině: Svědectví z Doněcké oblasti“.

¹⁶⁶ Pracovník Člověka v tísně, v osobním rozhovoru s autorem, 27. duben 2018.

¹⁶⁷ „Statisíce lidí na východě Ukrajinu sužuje již druhá zima uprostřed konfliktu. Člověk v tísně pomáhá opravou domů, topivem i obnovou podnikání.“, Člověk v tísně (25. února 2016), <https://www.clovekvtisni.cz/co-delame/humanitarni-a-rozvojova-pomoc/ukrajina/statisice-lidi-na-vychode-ukrajiny-suzuje-jiz-druha-zima-uprostred-konfliktu-clovek-v-tisni-pomaha-opravou-domu-topivem-i-obnovou-podnikani-2809gp> (staženo 2. 5. 2018).

¹⁶⁸ Vlach, „Boje na východní Ukrajině: Svědectví z Doněcké oblasti“.

¹⁶⁹ Financial times, „Full text of the Minsk agreement“.

¹⁷⁰ Pánek, „Pánek: Situace Ukrajiny je „Mission Impossible““.

¹⁷¹ Vik, „Ukrajinský konflikt nejspíš zamrzne, říká pracovník ČvT“.

¹⁷² Ibid.

¹⁷³ Člověk v tísně, „Člověk v tísně byl při své práci vždy transparentní a pomohl statisícům lidí“.

S představiteli samozvaných států bylo nutné vzájemně komunikovat kvůli schvalování registrace.¹⁷⁴ „Luhanská lidová republika“ schvalovala Člověku v tísní (a dalším mezinárodním humanitárním organizacím) akreditaci k činnosti každých šest měsíců¹⁷⁵, „Doněcká lidová republika“ dokonce každý týden¹⁷⁶. Člověk v tísní se dle slov pracovníka ČvT snažil pomoc balancovat a pomáhat na obou stranách podobně. Na ukrajinském území v únoru 2015 probíhalo přibližně 60 procent pomoci, na území mimo vládní kontrolu 40 procent. Rozdíl byl daný i menšími kapacitami zaměstnanců na straně separatistů.¹⁷⁷ V hledání rovnováhy množství distribuce pomoci a pravidelné komunikaci je možné najít i snahu o zachování si percepce neutrální humanitární organizace.

V září 2015 se „Luhanská lidová republika“ rozhodla neudělit akreditace deseti z jedenácti mezinárodních humanitárních organizací, které v „LLR“ do té doby působily. Obnovenou akreditaci získal jen Mezinárodní výbor Červeného kříže. Podle slov „vicepremiéra“ samozvané separatistické „vlády“ Vasilije Nikitina organizace Člověk v tísní hrubě porušila podmínky akreditace.¹⁷⁸ Člověk v tísní nedostal žádné oficiální písemné rozhodnutí. Šimon Pánek byl přesvědčen, že všechny podmínky organizace plnila a řídila se pouze principy humanitární pomoci. Podle kyjevského politologa byl důvod pro vyhoštění organizací šíření protizápadních nálad a snaha o vytvoření vize, že jen Rusko skutečně pomáhá.¹⁷⁹ V Luhansku působil asi dvacetičlenný tým poskytující významnou pomoc těm nejslabším a nejpotřebnějším. Mezi místními byla organizace pozitivně vnímána a dokonce se za ní postavili tamní starostové.¹⁸⁰ Na začátku roku 2016 byla nakonec registrace obnovena a Člověk v tísní mohl pokračovat v práci na území ovládaném separatisty v Luhanské oblasti.¹⁸¹

Ke konci roku 2015 potřebovalo humanitární pomoc přibližně 3,1 milionu lidí a to především na separatistickém území, kam ukrajinská vláda přestala posílat sociální příspěvky

¹⁷⁴ Pracovník Člověka v tísní, v osobním rozhovoru s autorem, 27. duben 2018.

¹⁷⁵ Ibid.

¹⁷⁶ Člověk v tísní, „Člověk v tísní nemůže nadále poskytovat humanitární pomoc v Doněcku na východě Ukrajiny“.

¹⁷⁷ Vík, „Ukrajinský konflikt nejspíš zamrzne, říká pracovník ČvT“.

¹⁷⁸ „Člověk v tísní musí opustit Luhansk. Porušil pravidla tvrdí povstalci“, Idnes.cz (25. září 2015), https://zpravy.idnes.cz/clovek-v-tisni-prisel-o-povoleni-pusobit-v-luhansku-fyn-zahranicni.aspx?c=A150925_063707_zahranicni_fka (staženo 2. 5. 2018).

¹⁷⁹ „Člověk v tísní vykážali z Luhansku. Separatisté viní Čechy z hrubého porušení podmínek“, LN (25. září 2015), https://www.lidovky.cz/clovek-v-tisni-musel-ukoncit-svou-cinnost-v-luhansku-prisel-o-akreditaci-1q8-zpravy-domov.aspx?c=A150925_071331_ln_domov_ELE (staženo 2. 5. 2018).

¹⁸⁰ „Separatisté vykážali z Luhansku humanitární organizace, končí i Člověk v tísní“, ČT (25. září 2015), <http://www.ceskatelevize.cz/ct24/svet/1590779-separatiste-vykazali-z-luhansku-humanitarni-organizace-konci-i-clovek-tisni> (staženo 2. 5. 2018).

¹⁸¹ Člověk v tísní, „Statistice lidí na východní Ukrajině sužuje již druhá zima uprostřed konfliktu. Člověk v tísní pomáhá opravou domů, topivem i obnovou podnikání.“

včetně důchodů.¹⁸² Nejhorší situace byla kolem frontové linie, kde válka silně poškodila infrastrukturu. Kvůli bezpečnosti, tam nebylo možné pořádně humanitární pomoc dopravit.

Člověk v tísní měl na konci roku 2015 na východní Ukrajině přes dvě stě pracovníků a stálé kanceláře ve Slavjansku, Doněcku a Stachanovu.¹⁸³ Potravinová pomoc dominovala i během roku 2015, od ČvT ji obdrželo měsíčně průměrně 21 tisíc osob a 3 640 sociálních institucí¹⁸⁴. Dále ČvT rozdával materiální pomoc do domácností, pomáhal s opravou domů a zajišťoval přístřeší. Opravy domů financované humanitárním programem ČvT prováděli hlavně odborníci z místní komunity nebo licencované firmy. Kvalitu práce kontrolovali přímo zaměstnanci ČvT. Pokud byl nějaký problém, příjemci pomoci i starostové měli k dispozici telefonní číslo na Člověka v tísní. Organizace také pokračovala v podpoře center pro uprchlíky, dodávala pitnou vodu a opravili vodovodní potrubí s dosahem až 2,3 milionů obyvatel Donbasu. Poskytovala hygienické balíčky a psychosociální péči všem traumatizovaným dlouhodobým konfliktem. Přes 9 tisíc rodin získalo přímou finanční podporu¹⁸⁵, která byla určena obyvatelům klidnějších oblastí, často vnitřním uprchlíkům ve špatné finanční situaci. Cílem finančních grantů bylo povzbudit snahu o zajištění vlastní obživy a nezávislost na humanitární pomoci.¹⁸⁶

Na začátku roku 2016 východní Ukrajinu zasáhla zima a špatnou humanitární situaci zkomplikovaly mrazy. Člověk v tísní zareagoval na aktuální situaci a potřeby a zaměřil se na vylepšení situace s bydlením. Kromě pokračující oprav poničených domů, se snažil zajistit vždy aspoň jednu teplou místnost v domě. Rodiny vybavoval dřevem, uhlím, kamny nebo elektrickými radiátory. Nejen, že nebylo snadné se k těmto věcem dostat, byly i velmi drahé. Situaci ztěžoval i fakt, že jen malý počet humanitárních organizací získal registraci k působení na území pod kontrolou separatistů.¹⁸⁷

Člověk v tísní byla jedna z mála organizací s možností pomáhat blízko frontové linie na obou stranách konfliktu. Tak měla jako jedna z mála přístup do míst, kde bylo nutné pomáhat a pomoc se tam špatně dostávala. To je možné ilustrovat na případě vesnice Nokovalinovo 15 kilometrů od bojové linie. Pomoc se tam nedostala téměř dva roky. Člověk

¹⁸² 2015 Výroční zpráva, *Člověk v tísní*, <https://www.clovekvtisni.cz/media/publications/607/file/1470749123-cvt-vz2015-navigace-lg-fin.pdf> (staženo 2. 5. 2018), 14.

¹⁸³ *Ibid.*

¹⁸⁴ *Ibid.*, 17.

¹⁸⁵ *Ibid.*

¹⁸⁶ „Ukrajina: řekněte sýr“, *Člověk v tísní* (22. února 2016), <https://www.clovekvtisni.cz/co-delame/humanitarni-a-rozvojova-pomoc/ukrajina/ukrajina-reknete-syr-2807gp> (staženo 2. 5. 2018).

¹⁸⁷ *Člověk v tísní*, „Statisíce lidí na východní Ukrajině sužuje již druhá zima uprostřed konfliktu. Člověk v tísní pomáhá opravou domů, topivem i obnovou podnikání.“

v tísní tam s pomocí nizozemské nadace na začátku roku 2016 mohl rozdat potravinové balíčky.¹⁸⁸ Díky neutralitě se organizace dostala k těm nejvíce potřebným, kam se mnoho jiných humanitárních organizací nedostalo.

Do listopadu 2016 mohl být Člověk v tísní aktivní v „Doněcké lidové republice“, ale na konci měsíce nastal podobný scénář jako v „LLR“. Představitelé struktur „republiky“ přišli 25. listopadu 2016 do kanceláře ČvT v Doněcku a bez uvedení důvodu informovali zaměstnance o odnětí akreditace. Místní úřady okamžitě kancelář zavřely, zapečetily sklady a všichni zahraniční pracovníci museli do dvaceti čtyř hodin odejít.¹⁸⁹ V „DLR“ mohl od té doby z mezinárodních organizací poskytovat humanitární pomoc pouze Mezinárodní výbor Červeného kříže.

V prosinci 2016 ruská televize *TV Center* vlastněná moskevskou radnicí odvysílala dokument s úmyslem zdiskreditovat Člověka v tísní. Novinářka, která reportáž připravovala, několik dní před odvysíláním navštívila kancelář doněcké kanceláře Člověka v tísní a vydávala se za nezávislou reportérku.¹⁹⁰ Organizace byla ve filmu nařčena ze špionáže, šíření západní propagandy, nedostatečné pomoci a korupce bez jakýchkoliv důkazů.¹⁹¹ Ve filmu pouze zaznělo, že „*si jezdili, kam chtěli, a vedli seznamy s osobními údaji obyvatel*“.¹⁹² Šimon Pánek na dokument zareagoval slovy: „*Člověk v tísní poskytuje v Doněcku pouze humanitární pomoc a nikdy se tam neúčastnil žádných jiných aktivit. Jediný důvod, proč jsme v Doněcku, jsou lidé v nouzi. Navíc většinu humanitární práce mají na starosti místní zaměstnanci, kteří opravdu rozumí potřebám a situaci lidí, jež tady žijí*“.¹⁹³

Člověk v tísní se následně k dezinformacím ve filmu vyjádřil na svých internetových stránkách. Uvádí, že v Doněcku vždy transparentně pomáhal těm nejpotřebnějším, kteří

¹⁸⁸ „Pokračujeme v potravinové pomoci na východě Ukrajiny“, Člověk v tísní (16. května 2016), <https://www.clovekvtsni.cz/co-delame/humanitarni-a-rozvojova-pomoc/ukrajina/pokracujeme-v-potravinove-pomoci-na-vychode-ukrajiny-3037gp> (staženo 3. 5. 2018).

¹⁸⁹ Člověk v tísní, „Člověk v tísní nemůže nadále poskytovat humanitární pomoc v Doněcku na východě Ukrajiny.“

¹⁹⁰ „Rusové proti nám vedou diskreditační kampaň, stěžuje si Člověk v tísní“, Echo24.cz (6. prosince 2016), <https://echo24.cz/a/iGH7V/rusove-proti-nam-vedou-diskreditacni-kampan-stezuje-si-clovek-v-tisni> (staženo 3. 5. 2018).

¹⁹¹ „Špiony a korupčníci, vylíčila ruská televize pracovníky Člověka v tísní v Doněcku“, iRozhlas (8. prosince 2016), https://www.irozhlas.cz/zpravy-svet/spioni-a-korupcnici-vylicila-ruska-televize-pracovniky-cloveka-v-tisni-v-donecku_201612080705_emospanova (staženo 3. 5. 2018).

¹⁹² „Благотворительный Фронт. Линия защиты“, *TV Center* (7. prosince 2016), <https://www.youtube.com/watch?v=P9kNsVa5SmE&feature=youtu.be> (staženo 3. 5. 2018) podle Ibid.

¹⁹³ „Spouští se diskreditační kampaň proti Člověku v tísní kvůli jeho práci v Doněcku“, Člověk v tísní (6. prosince 2016), <https://www.clovekvtsni.cz/co-delame/humanitarni-a-rozvojova-pomoc/ukrajina/spousti-se-diskreditacni-kampan-proti-cloveku-v-tisni-kvuli-jeho-praci-v-donecku-3737gp> (staženo 3. 5. 2018).

naplňovali kritéria dopředu avizovaná příjemcům pomoci i místním úřadům.¹⁹⁴ Dále potvrzuje, že skutečně pracoval s osobními údaji příjemců pomoci, aby si ověřil jejich totožnost při distribuci pomoci. O sběru těchto dat úřady „DLR“ věděly. Stejně tak věděly o tom, že k údajům měli přístup auditoři a donoři, kteří si tak mohli ověřit, že distribuce pomoci proběhla v pořádku. Šíření západní propagandy Člověk v tísni vyvrátil faktem, že většinu zaměstnanců tvoří místní Ukrajinci, kteří také nejlépe rozumí situaci a potřebám.¹⁹⁵ Veškerá nařčení z manipulací s veřejným míněním Člověk v tísni odmítl.

Podobné diskreditační kampaně byly vedeny i na jiné mezinárodní humanitární organizace, které na separatistickém území působily.¹⁹⁶ Podle pracovníka Člověka v tísni ale ve výsledku tato diskreditační kampaň organizaci neškodila a dále je na Ukrajině i v přímo v Doněcku vnímána pozitivně.¹⁹⁷ To hlavně díky tomu, že začala pomáhat mezi prvními prvními pomáhat a má mezi místními důvěru a velmi dobrou pověst¹⁹⁸. Ti si dle slov dalšího zaměstnance uvědomují pomoc ČvT a jsou za ní velmi vděční.¹⁹⁹

Možné důvody pro vyhoštění organizace z regionu bylo spojení s osobou novináře Jaromíra Štětiny, který organizaci v devadesátých letech spoluzakládal a je hlasitým kritikem ruské zahraniční politiky. Je také jedním ze čtyř Čechů, kterým zakázali vstup do Ruska jako součást ruských protisankcí.²⁰⁰ Štětina ale pro Člověka v tísni dávno nepracuje, ani není nijak zapojen do jeho struktur.

Další možný důvod byla viditelná symbolická podpora myšlenek Majdanu. Podle Pánka to ale nemá nic společného „*se striktně neutrální humanitární prací na východě Ukrajiny*“²⁰¹. V této souvislosti je důležité zmínit, že Člověk v tísni a jeho sekce *Lidská práva ve světě*, která podporovala Majdan, působí na Ukrajině již od roku 2003.²⁰² Sekce fungují nezávisle na sobě a organizace na webu uvádí, že pokud poskytuje humanitární pomoc

¹⁹⁴ Člověk v tísni, „Člověk v tísni byl při své práci vždy transparentní a pomohl statisícům lidí“.

¹⁹⁵ Ibid.

¹⁹⁶ Echo24.cz, „Rusové proti nám vedou diskreditační kampaň, stěžuje si Člověk v tísni“.

¹⁹⁷ Pracovník Člověka v tísni, v osobním rozhovoru s autorem, 27. duben 2018.

¹⁹⁸ Člověk v tísni, „2016 Výroční zpráva“, 15.

¹⁹⁹ „Na frontě občas slyšíte v dálce střelbu, říká David Mastný, který pracuje v Donbasu“, Člověk v tísni (3. října 2017), <https://www.clovekvtisni.cz/co-delame/humanitarni-a-rozvojova-pomoc/ukrajina/na-fronte-obcas-slysite-v-dalce-strelbu-rika-david-mastny-ktery-pracuje-v-donbasu-4601gp> (staženo 3. 5. 2018).

²⁰⁰ „Do Ruska nesmí čtyři Češi. Zákaz má Schwarzenberg, Štětina i Füle“, Idnes.cz (30. května 2015), https://zpravy.idnes.cz/schwarzenberg-zenisek-stetina-a-fule-nesmi-do-ruska-fhv-zahranicni.aspx?c=A150530_030631_domaci_mlb (staženo 3. 5. 2018).

²⁰¹ Člověk v tísni, „Člověk v tísni byl při své práci vždy transparentní a pomohl statisícům lidí“

²⁰² „Ukrajina“, Člověk v tísni, <https://www.clovekvtisni.cz/co-delame/lidska-prava-ve-svete/ukrajina> (staženo 3. 5. 2018).

v místě, kde nevládne demokratický režim, nemůže zároveň daný režim kritizovat.²⁰³ Lidskoprávní sekce sice pracuje pouze na vládním území, ale podle pracovníka Člověka v tísní „*není běžné, aby ve stejné zemi působily obě sekce, situace na Ukrajině se tak vyvinula*“.²⁰⁴

Co byl přesný důvod pro ukončení akreditace, Člověk v tísní ani k datu dokončení práce neví. Nevládní organizace měly v samozvaných republikách těžkou situaci. I představitelé „republik“ si uvědomovali, že humanitární pomoc je potřebná,²⁰⁵ zároveň ale vnímali nevládní organizace jako nástroj Západu pro šíření svého vlivu a vítali každou záminku pro omezení jejich činnosti.

Během roku 2016 se situace stabilizovala a organizace se soustředila na obnovu běžného života. Konflikt dál probíhal pouze kolem frontové linie, kde stále žilo až 40 procent původních obyvatel. Většina z nich nemohla kvůli věku nebo zdraví svůj domov opustit, zejména pro ně pokračovalo poskytování psychosociální pomoci. Nepřestávaly ani opravy zničených domů, distribuce potravin, hygienických potřeb a vody a rozdávání finanční podpory na činnost malých živností.²⁰⁶ Na konci roku 2016 kolem dvou set místních a přibližně patnácti zahraničních pracovníků Člověka v tísní pokračovali v poskytování humanitární pomoci na území ovládaném vládou a v „Luhanské lidové republice“. Problém představoval klesající rozpočet kvůli migrační krizi a situaci v Sýrii. I proto se Člověk v tísní snažil, aby veřejnost měla dostatek informací o špatné humanitární situaci na východní Ukrajině.²⁰⁷

²⁰³ „Časté dotazy“, Člověk v tísní, <https://www.clovekvtisni.cz/kdo-jsme/caste-dotazy> (staženo 20. 4. 2018).

²⁰⁴ Pracovník Člověka v tísní, v osobním rozhovoru s autorem, 27. duben 2018.

²⁰⁵ Vik, „Ukrajinský konflikt nejspíš zamrzne, říká pracovník ČvT“

²⁰⁶ Člověk v tísní, „2016 Výroční zpráva“, 15.

²⁰⁷ Pracovník Člověka v tísní, v osobním rozhovoru s autorem, 27. duben 2018.

Závěr

Člověk v tísní je multi-mandátová nevládní nezisková organizace. Jedna z jejích sekcí se zabývá i humanitární pomocí založenou na humanitárních principech. Člověk v tísní jako humanitární organizace se hlásí k dodržování *Kodexu chování Mezinárodního hnutí Červeného kříže a Červeného půlměsíce a NNO*, který kromě čtyř humanitárních principů zmiňuje i další zásady pro kvalitní humanitární pomoc shodující se s hodnotami organizace. Respektování Kodexu organizaci vede i k respektování principu neutrality, což organizace na svých internetových stránkách a v prohlášeních k humanitární pomoci na východní Ukrajině opakovaně potvrdila. Člověka v tísní jako humanitární organizaci můžeme označit za dunantistickou; ta vnímá humanitární pomoc založenou na principech jako prostředek ke zmírnění utrpení a ne jako nástroj pro transformaci společnosti.

Potom co na východní Ukrajině vypukl ozbrojený konflikt mezi ukrajinskými jednotkami a proruskými separatisty, Člověk v tísní poskytoval od srpna 2014 v Donbasu humanitární pomoc. Působil na všech stranách konfliktu – na území pod kontrolou ukrajinské vlády, v „Luhanské lidové republice“ a do listopadu roku 2016, než byla odtud *de facto* státní mocí vypovězena, i v „Doněcké lidové republice“. Humanitární situace na Ukrajině se společně s průběhem války zhoršovala a mnoho lidí donutila k migraci. Humanitární pomoc Člověka v tísní se soustředila hlavně na distribuci potravinových balíčků a kuponů na nákup potravin, opravy poničených domů nebo poskytnutí materiálů k opravě. Kde bylo potřeba, dodával hygienické potřeby a vodu, snažil se také o rekonstrukci vodního potrubí. Během zimy se Člověk v tísní snažil dodávat dřevo, uhlí, kamna a elektrické konvertory. Vnitřní uprchlíky ve špatné finanční situaci se organizace snažila podpořit finanční pomocí, aby byli schopni začít svou živnost v novém domově a nebyli závislí na humanitární pomoci.

Díky principu neutrality a své pověsti mohl Člověk v tísní začít pracovat na všech stranách ozbrojeného konfliktu na východě Ukrajiny jako jedna z prvních humanitárních organizací. Organizace později napomohla etablovat se v regionu dalším humanitárním organizacím. Jak z případové studie vyplynulo, díky neutralitě pak mohla také spolupracovat s místními, kteří organizaci důvěřovali, a některé z nich zaměstnat jako své externí pracovníky. Externí pracovníci tvoří většinu zaměstnanců Člověka v tísní na východní Ukrajině. Na základě kontaktu s obyvateli Donbasu organizace mohla poskytovat takovou pomoc, která byla potřeba, a měla dobré povědomí o tom, co v oblastech chybělo a co bylo nutné zajistit. Organizace spolupracovala i s místními organizacemi a úřady, které na území

samozvaných „republik“ Člověku v tísní poskytovaly seznamy těch, kteří potřebovali pomoc. Za účelem dopravy humanitární pomoci do blízkosti frontové linie spolupracoval ČvT dokonce i s jednotkami separatistů. Člověk v tísní byl díky oddanosti principu neutrality také jedna z mála organizací, které na separatistickém území mohly působit, a právě striktní neutralita organizací umožnila poskytnout pomoc co největšímu množství potřebných. Díky neutralitě a skutečné pomoci, byla organizace pozitivně vnímána běžnými lidmi, kteří si organizace vážili i přes diskreditační kampaň moskevské televize. Neutralita, s ní spojená důvěra a přístup do míst, kde byla potřebná pomoc, umožnila také organizaci informovat o humanitární situaci na východní Ukrajině.

Dočasný zákaz působení v „republice“ v Luhansku a od listopadu 2016 zákaz práce v „Doněcké lidové republice“ byly projevem limitu principu neutrality. Vyjednávání na všech stranách ozbrojeného konfliktu je složité a problematické. Případová studie ukazuje, že neutrální humanitární organizace se v ozbrojeném konfliktu pohybuje na tenkém ledě a musí neustále dávat pozor na to, jak je vnímána. Péče o zachování dobré pověsti a jména představuje další z praktických limitů principu neutrality v ozbrojených konfliktech. V případě organizace Člověka v tísní je možné, že jí byla akreditace odebrána kvůli spojení s Jaromírem Štětinou nebo podporou myšlenek Majdanu. I když za tím stála sekce, která s humanitární pomocí na východní Ukrajině nemá nic společného, představitelům samozvaných republik mohly stačit povrchní informace, aby přestali humanitární pomoc Člověka v tísní vnímat jako neutrální. Pro zachování dobrých vztahů se organizace musí neustále snažit o transparentní dialog a o podávání jasných a přesných informací o své práci. Nutnost balancovat humanitární pomoc a poskytovat podobné množství humanitární asistence na všech stranách ozbrojeného konfliktu, aby organizace byla vnímána neutrálně, je další z omezení, které se pojí s principem neutrality.

Humanitární organizace, které stojí na humanitárních principech, včetně principu neutrality, vnímají humanitární pomoc jako krátkodobé zmírnění utrpení a ne jako nástroj pro transformaci společnosti. V širším kontextu je možné namítnout, že to je hlavní limit principu neutrality. Pokud se humanitární organizace vyhlášenými principy řídí, princip neutrality musí nejen dodržovat, ale musí být tak i vnímána. Neutrální pověst organizace je stejně důležitá jako její neutrální humanitární pomoc. I přes složitější vyjednávání se stranami konfliktu princip neutrality humanitárním organizacím v ozbrojeném konfliktu umožňuje vyhovět principu humanity a ulevit co největšímu množství osob.

Summary

People in need is a multi-mandate NGO and one of its departments provide humanitarian relief. As a humanitarian organisation People in need is based on principles including the principle of neutrality. It claims to operate in line with the *Code of Conduct for International Red Cross and Red Crescent Movement and NGOs*.

In 2014 the pro-Russian protests in Eastern Ukraine escalated into an armed conflict. During 2014 and the beginning of 2015 especially heavy shelling has had a terrible influence on the humanitarian situation in the East of Ukraine. After the Minsk II agreement came into force in February II and the battle of Debaltsevo has ended, there has not been any intensive fighting. The conflict in Ukraine can be then addressed as frozen without a solution on its way. The humanitarian situation of the people living in the conflict zone has been bad as a consequence of destroyed infrastructure, residential buildings and other facilities. There has not been enough food or water. Many people have been forced into migration and IDPs present one of the biggest economic and social problems in Ukraine. The people who have stayed are usually in a very bad financial situation. The majority of inhabitants of Donbass is to the date of submitting the thesis in need of humanitarian aid.

When the armed conflict in Eastern Ukraine has started, People in need has been one of the first humanitarian organisations to provide humanitarian relief on territory under Ukrainian control and in the area controlled by separatists. People in need distributed food, helped to repair destroyed houses, provided hygiene products or materials like water, coal or wood necessary for cold Ukrainian winter. The organisation as well gave financial support to those who had to flee their home and started their business from scratch. To those living in the conflict zone psycho-therapeutical assistance has been provided as well. The time frame of the thesis is from August 2014 to the end of 2016 when “Donetsk peoples’s republic” has expelled People in need from territory under its control.

Thanks to adhering to the principle of neutrality, People in need has been one of the first organisations to provide humanitarian relief in Eastern Ukraine. The locals accepted the organisation well on both sides of the conflict and have collaborated in delivering the humanitarian aid. They have been telling the organisation where the biggest amount of help and what kind of is needed. This allowed the organisation to provide big amount of aid to those who needed it the most.

However the principle is as well limiting. Providing humanitarian aid in line with the

principle is not enough, the organisation must as well be perceived that way and must pay a lot of attention to its image. The organisation must work very transparently and communicate clearly with all parties of the conflict. The communication is often not easy. Sometimes balancing the amount of need on all sides of the conflict is as well necessary.

Použitá literatura

Primární zdroje

ICC, „Report on Preliminary Examination Activities 2017“ (Haag: ICC, 4. prosince 2017), https://www.icc-cpi.int/itemsDocuments/2017-PE-rep/2017-otp-rep-PE_ENG.pdf (staženo 30. 4. 2018).

OHCHR. „Report on the human rights situation in Ukraine 16 September 2014“ (Ženeva: OHCHR, 8. října 2014), http://www.un.org.ua/images/stories/OHCHR_sixth_report_on_Ukraine.pdf (staženo 25. 4. 2018).

OHCHR, „Report on the human rights situation in Ukraine 17 August 2014“ (Ženeva: OHCHR, 29. srpna 2014), http://www.un.org.ua/images/stories/OHCHR_Ukraine_5th_report.pdf (staženo 25. 4. 2018).

OHCHR, „Report on the human rights situation in Ukraine 15 December 2014“ (Ženeva: OHCHR, 15. prosince 2014) http://www.un.org.ua/images/stories/OHCHR_sixth_report_on_Ukraine.pdf (staženo 29. 4. 2018).

OHCHR, „Report on the human rights situation in Ukraine 1 December 2014 to 15 February 2015“ (Ženeva: OHCHR, 3. března 2015), <http://www.ohchr.org/Documents/Countries/UA/9thOHCHRreportUkraine.pdf> (staženo 28. 4. 2018).

OHCHR, „Report on the human rights situation in Ukraine 16 February to 15 May 2015“ (Ženeva: OHCHR, 1. června 2015), http://www.un.org.ua/images/stories/OHCHR_sixth_report_on_Ukraine.pdf (staženo 29. 4. 2018).

OHCHR, „Report on the human rights situation in Ukraine 15 June 2015“ (Ženeva: OHCHR, 18. června 2015), http://www.un.org.ua/images/stories/Report_15_June_2014_en.pdf (staženo 29. 4. 2018).

OHCHR, „Report on the human rights situation in Ukraine 16 November 2015 to 15 February 2016“ (Ženeva: OHCHR, 3. března 2016), <http://www.ohchr.org/Documents/Countries/UA/9thOHCHRreportUkraine.pdf> (staženo 28. 4. 2018).

OHCHR, „Report on the human rights situation in Ukraine 16 August to 15 November 2016“ (Ženeva: OHCHR, 8. prosince 2016), http://www.un.org.ua/images/ENG_16th_HRMMU_Report.pdf (staženo 28. 4. 2018).

Pracovník Člověka v tísni, v osobním rozhovoru s autorem, 27. duben 2018.

The Code of Conduct for the International Red Cross and Red Crescent Movement and NGOs in Disaster relief, 1, <http://www.ifrc.org/Docs/idrl/I259EN.pdf> (staženo 20. 4. 2018).

„To conflict-affected people in Ukraine – November-December 2017“, IOM,
https://www.iom.int/sites/default/files/situation_reports/file/Ukraine-report_november-december_2017.pdf (staženo 29. 4. 2018).

UNHCR, „Ukraine – UNHCR operational update Decemeber 2016“ (Ženeva: UNHCR, prosinec 2016),
<https://reliefweb.int/sites/reliefweb.int/files/resources/2016%2012%20UNHCR%20UKRAINE%20Operational%20Update%20FINAL%20EN.pdf> (staženo 29. 4. 2018).

2014 Výroční zpráva, *Člověk v tísni*,
<https://www.clovekvtsni.cz/media/publications/485/file/1437127147-cvt-vz2014-navigace-sm.pdf> (staženo 2. 5. 2018).

2015 Výroční zpráva, *Člověk v tísni*,
<https://www.clovekvtsni.cz/media/publications/607/file/1470749123-cvt-vz2015-navigace-lg-fin.pdf> (staženo 2. 5. 2018).

2016 Výroční zpráva, *Člověk v tísni*,
<https://www.clovekvtsni.cz/media/publications/757/file/1498836816-cvt-vz2016-navigace-lg-3.pdf> (staženo 2. 5. 2018).

„Благотворительный Фронт. Линия защиты“, *TV Center* (7. prosince 2016),
<https://www.youtube.com/watch?v=P9kNsVa5SmE&feature=youtu.be> (staženo 3. 5. 2018).

Sekundární zdroje

Agnieszka Szpak, Legal classification of the armed conflict in Ukraine in light of international humanitarian law, *Hungarian Journal of Legal Studie* 58, č. 3 (2017): 261-280,
<https://akademai.com/doi/pdf/10.1556/2052.2017.58.3.2> (staženo 30. 4. 2018).

Andrew Wilson, *Ukraine Crisis: What it means for the West* (Yale: Yale University Press, 2014).

Ed Schenkenberg van Mierop, „Coming clean on neutrality and independence: The need to assess the application of humanitarian principles“, *International Review of the Red Cross* 97, č. 897/898 (2016): 295-318, https://www.icrc.org/en/download/file/19014/irc_97_1-2-12.pdf (staženo 4. 5. 2018).

Ingrid Macdonald, Angela Valenza, *Tools for the job: supporting principles humanitarian action* (Oslo: NRC, 2012), <https://www.nrc.no/globalassets/pdf/reports/tools-for-the-job---supporting-principled-humanitarian-action.pdf> (staženo 7. 5 2018).

Jan Ondřej et al., eds., *Mezinárodní humanitární právo* (C. H. Beck: Praha, 2010).

Jan Šír et al., eds., *Ruská agrese proti Ukrajině* (Praha: Karolinum, 2017).

Jérémie Labbé „How do humanitarian principles support humanitarian effectiveness?“, *Humanitarian accountability report* (2015): 18-28,
<https://www.chsalliance.org/files/files/CHSAlliance-Humanitarian-Accountability-Report-2015-Chapter-2.pdf> (staženo 18. 4. 2018).

Jérémie Labbé a Pascal Daudin, „Applying the humanitarian principles: Reflecting on the experience of the International Committee of the Red Cross“, *International Review of the Red Cross* 97, č. 897/898 (2016): 183-210, <http://blogs.icrc.org/new-delhi/wp-content/uploads/sites/93/2016/05/Applying-the-Humanitarian-Principles-Reflecting-on-the-Experience-of-the-ICRC.pdf> (staženo 7. 5. 2018).

Marek Jukl, „Základní principy ČK&ČP IV. - Princip nezávislosti“, *Noviny Červeného kříže* 18, č. 2 (2011), http://www.cervenkykriz.eu/cz/principy/Zakladni_principy_CK.pdf (staženo 18. 4. 2018).

Mezinárodní humanitární právo: odpovědi na vaše otázky (Mezinárodní výbor červeného kříže: Ženeva, 2008).

Pavel Robert Magocsi, Jan Rychlík a Bohdan Zylinskij, *Dějiny Ukrajiny* (Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2015).

Petr Drulák et al., eds., *Jak zkoumat politiku* (Praha: Portál, 2008).

Peter Walker a Daniel G. Maxwell, *Shaping the Humanitarian World* (Taylor & Francis: Londýn, 2008).

Philippe Ryfman, „Non-governmental organizations: an indispensable player of humanitarian aid“, *IRRC* 89, č. 865 (březen 2007): 21-45, <https://www.icrc.org/en/download/file/20124/irrc-865-2.pdf> (staženo 16. 4. 2018).

Robert Heinsch, „Conflict Classification in Ukraine: The Return of the „Proxy War“?“, *International Law Studies* 323, č. 91 (28. únor 2015): 322-360, <http://digital-commons.usnwc.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1264&context=ils> (staženo 30. 4. 2018).

Robert Kolb, *Ius in bello: Le droit international des conflicts armés* (Brusel: Bruylant, 2003).

Serhy Yekelchuk, *The Conflict in Ukraine: What everyone needs to know* (Oxford: Oxford University Press, 2015).

Šimon Pánek, *Aby dobro neškodilo* (Praha: Portál, 2015).

Torris Jaeger, „Humanitarian and Military Action in Armed Conflict – Side by Side, not Hand in Hand“, *Nordic Journal of international Law* č. 78, 4 (2009): 567-579, www.ebschohost.com (staženo 7. 5. 2018).

Veronika Bílková et al., eds., *Mezinárodní humanitární právo – vznik, vývoj a nové výzvy* (Praha: Univerzita Karlova v Praze, Právnická fakulta, 2015).

Veronika Divišová et al., eds., *Novinář, rozvojová spolupráce a humanitární pomoc* (Praha: Člověk v tísni, 2007), 7, http://www.rozvojovka.cz/download/docs/184_studentska-skripta.pdf (staženo 11. 4. 2018).

Volodymyr Horbulin et al., eds., *Donbas and Crimea: Return at what price?* (Kyjev: National Institute for Strategic Studies, 2015).

Internetové zdroje

„Article 3“, International Committee of the Red Cross, <https://ihl-databases.icrc.org/applic/ihl/ihl.nsf/Article.xsp?action=openDocument&documentId=A4E145A2A7A68875C12563CD0051B9AE> (staženo 11. 4. 2018).

„Časté dotazy“, Člověk v tísni, <https://www.clovekvtisni.cz/kdo-jsme/caste-dotazy> (staženo 20. 4. 2018).

„Člověk v tísni byl při své práci vždy transparentní a pomohl statisícům lidí“, Člověk v tísni (9. prosince 2016), <https://www.clovekvtisni.cz/co-delame/humanitarni-a-rozvojova-pomoc/ukrajina/clovek-v-tisni-byl-pri-sve-praci-v-donecku-vzdy-transparentni-a-pomohl-staticum-lidi-3747gp> (staženo 3. 5. 2018).

„Člověk v tísni musí opustit Luhansk. Porušil pravidla tvrdí povstalci“, Idnes.cz (25. září 2015), https://zpravy.idnes.cz/clovek-v-tisni-prisel-o-povoleni-pusobit-v-luhansku-fyn-zahranicni.aspx?c=A150925_063707_zahranicni_fka (staženo 2. 5. 2018).

„Člověk v tísni nemůže nadále poskytovat humanitární pomoc v Doněcku na východě Ukrajiny“, Člověk v tísni (26. listopadu 2016), <https://www.clovekvtisni.cz/co-delame/humanitarni-a-rozvojova-pomoc/ukrajina/clovek-v-tisni-nemuze-nadale-poskytovat-humanitarni-pomoc-v-donecku-na-vychode-ukrajiny-3711gp> (staženo 2. 5. 2018).

„Člověk v tísni vykážali z Luhansku. Separatisté viní Čechy z hrubého porušení podmínek“, LN (25. září 2015), https://www.lidovky.cz/clovek-v-tisni-musel-ukoncit-svou-cinnost-v-luhansku-prisel-o-akreditaci-1q8-/zpravy-domov.aspx?c=A150925_071331_ln_domov_ELE (staženo 2. 5. 2018).

„Do Ruska nesmí čtyři Češi. Zákaz má Schwarzenberg, Štětina i Füle“, Idnes.cz (30. května 2015), https://zpravy.idnes.cz/schwarzenberg-zenisek-stetina-a-fule-nesmi-do-ruska-fhv-zahranicni.aspx?c=A150530_030631_domaci_mlb (staženo 3. 5. 2018).

„Eastern Ukraine: Questions and Answers about the Laws of War“, Human Rights Watch (11. září 2014), <https://www.hrw.org/news/2014/09/11/eastern-ukraine-questions-and-answers-about-laws-war> (staženo 30. 4. 2018).

„Full text of the Minsk agreement“, Financial times (12. února 2015), <https://www.ft.com/content/21b8f98e-b2a5-11e4-b234-00144feab7de> (staženo 7. 5. 2018).

„Humanitarian assistance: towards a right of access to victims of natural disasters“, ICRC (31. prosince 2018) <https://www.icrc.org/eng/resources/documents/article/other/57jppd.htm> (staženo 7. 4. 2018).

„Humanitární pomoc“, Člověk v tísni, <https://www.clovekvtisni.cz/co-delame/humanitarni-a-rozvojova-pomoc/humanitarni-pomoc> (staženo 8. 4. 2018).

„Humanitární a rozvojová pomoc“, Člověk v tísni, <https://www.clovekvtisni.cz/co-delame/humanitarni-a-rozvojova-pomoc> (staženo 20. 4. 2018).

„Humanity“, IFRC, <http://www.ifrc.org/en/who-we-are/vision-and-mission/the-seven-fundamental-principles/humanity/> (staženo 18. 4. 2018).

„Impartiality“, IFRC, <http://www.ifrc.org/en/who-we-are/vision-and-mission/the-seven-fundamental-principles/impartiality/> (staženo 18. 4. 2018).

„International Humanitarian Law“, European Commission, http://ec.europa.eu/echo/what/humanitarian-aid/international-humanitarian-law_en (staženo 21. 3. 2018).

„Jak hospodaříme“, Člověk v tísni, <https://www.clovekvtisni.cz/kdo-jsme/jak-hospodarime> (staženo 19. 4. 2018).

„Jak můžete pomoci“, Klub přátel Člověka v tísni, <https://www.klubpratel.cz/#JAKMUZETEPOMOCT> (staženo 19. 4. 2018).

Jean Picet, „The fundamental Principles of the Red Cross: A commentary“, ICRC (1. ledna 1979), <https://www.icrc.org/eng/resources/documents/misc/fundamental-principles-commentary-010179.htm> (staženo 7. 5. 2018).

„Lives across the frontline: internal displacement in a divided Ukraine“, IDMC (18. října 2017), <http://www.internal-displacement.org/library/expert-opinion/2017/lives-across-the-frontline-internal-displacement-in-a-divided-ukraine> (staženo 29. 4. 2018).

„MH17: Buk missile finding sets Russia and west at loggerheads“, The Guardian (28. září 2016), <https://www.theguardian.com/world/2016/sep/28/flight-mh17-shot-down-by-missile-brought-in-from-russia-ukraine-malaysia-airlines> (staženo 22. 4. 2018).

„Na frontě občas slyšíte v dálce střelbu, říká David Mastný, který pracuje v Donbasu“, Člověk v tísni (3. října 2017), <https://www.clovekvtisni.cz/co-delame/humanitarni-a-rozvojova-pomoc/ukrajina/na-fronte-obcas-slysite-v-dalce-strelbu-rika-david-mastny-ktery-pracuje-v-donbasu-4601gp> (staženo 3. 5. 2018).

„Naše vize a hodnoty“, Člověk v tísni, <https://www.clovekvtisni.cz/co-delame/humanitarni-a-rozvojova-pomoc/nase-vize-a-hodnoty-4199gp> (staženo 20. 4. 2018).

„Neutrality“, IFRC, <http://www.ifrc.org/en/who-we-are/vision-and-mission/the-seven-fundamental-principles/neutrality/> (staženo 5. 5. 2018).

„O nás“, Člověk v tísni, <https://www.clovekvtisni.cz/kdo-jsme/o-nas> (staženo 19. 4. 2018).

„O základních principech Červeného kříže a Červeného půlměsíce“, CČK, <http://www.cervenkykruz.eu/cz/cojsouprincipy.aspx> (staženo 18. 4. 2018).

„Pokračujeme v potravinové pomoci na východě Ukrajiny“, Člověk v tísni (16. května 2016), <https://www.clovekvtisni.cz/co-delame/humanitarni-a-rozvojova-pomoc/ukrajina/pokracujeme-v-potravinove-pomoci-na-vychode-ukrajiny-3037gp> (staženo 3. 5. 2018).

„Putin: Russia helped Yanukovich to flee Ukraine“, BBC (24. října 2014), <http://www.bbc.com/news/world-europe-29761799> (staženo 22. 4. 2018).

„Rusové proti nám vedou diskreditační kampaň, stěžuje si Člověk v tísni“, Echo24.cz (6. prosince 2016), <https://echo24.cz/a/iGH7V/rusove-proti-nam-vedou-diskreditacni-kampan-stezuje-si-clovek-v-tisni> (staženo 3. 5. 2018).

„Separatisté vykážali z Luhansku humanitární organizace, končí i Člověk v tísni“, ČT (25. září 2015), <http://www.ceskatelevize.cz/ct24/svet/1590779-separatiste-vykazali-z-luhansku-humanitarni-organizace-konci-i-clovek-tisni> (staženo 2. 5. 2018).

„Spouští se diskreditační kampaň proti Člověku v tísni kvůli jeho práci v Doněcku“, Člověk v tísni (6. prosince 2016), <https://www.clovekvtisni.cz/co-delame/humanitarni-a-rozvojova-pomoc/ukrajina/spousti-se-diskreditacni-kampan-proti-cloveku-v-tisni-kvuli-jeho-praci-v-donecku-3737gp> (staženo 3. 5. 2018).

„Statisíce lidí na východě Ukrajiny sužuje již druhá zima uprostřed konfliktu. Člověk v tísni pomáhá opravou domů, topivem i obnovou podnikání.“, Člověk v tísni (25. února 2016), <https://www.clovekvtisni.cz/co-delame/humanitarni-a-rozvojova-pomoc/ukrajina/statisice-lidi-na-vychode-ukrajiny-suzuje-jiz-druha-zima-uprostred-konfliktu-clovek-v-tisni-pomaha-opravou-domu-topivem-i-obnovou-podnikani-2809gp> (staženo 2. 5. 2018).

„Support Water not Conflict in Ukraine“, Člověk v tísni (31. března 2018), <https://www.youtube.com/watch?v=20zkgU5PSsY> (staženo 29. 4. 2018).

Šimon Pánek, interview vedl Martin Veselovský, *Pánek: Situace Ukrajiny je „Mission Impossible“*, DVTV, 21. srpna 2014.

„Šíření mezinárodního humanitárního práva“, Český červený kříž, <http://www.cervenkykruz.eu/cz/mhp.aspx> (staženo 7. 4. 2018).

„Špiony a korupčníci, vylicila ruská televize pracovníky Člověka v tísni v Doněcku“, iRozhlas (8. prosince 2016), https://www.irozhlas.cz/zpravy-svet/spioni-a-korupcnici-vylicila-ruska-televize-pracovniky-cloveka-v-tisni-v-donecku_201612080705_emospanova (staženo 3. 5. 2018).

„The ICRC’s status: in a class of its own“, ICRC, <https://www.icrc.org/eng/resources/documents/misc/5w9fjy.htm> (staženo 13. 4. 2018).

Tomáš Vlach, interview vedl Martin Veselovský, *Boje na východní Ukrajině: Svědectví z Doněcké oblasti*, DVTV, 28. ledna 2015.

„UN refugee head confronts Ukraine’s atypical challenge“, Kyiv Post (25. červen 2015), <https://www.kyivpost.com/article/content/war-against-ukraine/un-refugee-head-confronts-ukraines-atypical-challenge-392051.html> (staženo 29. 4. 2018).

„Ukraine: ICRC calls on all sides to respect international humanitarian law“, ICRC (23. července 2014), <https://www.icrc.org/eng/resources/documents/news-release/2014/07-23-ukraine-kiev-call-respect-ihl-repatriate-bodies-malaysian-airlines.htm> (staženo 30. 4. 2018).

„Ukraine“, IDMC, <http://www.internal-displacement.org/countries/ukraine> (staženo 8. 5. 2018).

„Ukraine: Mounting evidence of war crimes and Russian involvement“, Amnesty International (7. září 2014), <https://www.amnesty.org/en/latest/news/2014/09/ukraine-mounting-evidence-war-crimes-and-russian-involvement/> (staženo 30. 4. 2018).

„Ukraine rebels hold referendums in Donetsk and Luhansk“, BBC (11. května 2014), <http://www.bbc.com/news/world-europe-27360146> (staženo 23. 4. 2018).

„Ukraine: Time for lasting change“, OCHA (18. října 2017), <https://www.unocha.org/story/ukraine-time-lasting-change> (staženo 6. 5. 2018).

„Ukrajina“, Člověk v tísni, <https://www.clovekvtisni.cz/co-delame/humanitarni-a-rozvojova-pomoc/ukrajina> (staženo 2. 5. 2018).

„Ukrajina“, Člověk v tísni, <https://www.clovekvtisni.cz/co-delame/lidska-prava-ve-svete/ukrajina> (staženo 3. 5. 2018).

„Ukrajina: řekněte sýr“, Člověk v tísni (22. února 2016), <https://www.clovekvtisni.cz/co-delame/humanitarni-a-rozvojova-pomoc/ukrajina/ukrajina-reknete-syr-2807gp> (staženo 2. 5. 2018).

Vladislav Vik, interview vedl Martin Veselovský, *Ukrajinský konflikt nejspíš zamrzne, říká pracovník ČvT*, DVTV, 24. února 2015.

What are Humanitarian Principles, *OCHA on Message* (únor 2017): 1-2, http://www.unocha.org/sites/dms/Documents/OOM-humanitarianprinciples_eng_June12.pdf (staženo 18. 4. 2018), 2.

